

DR. IBOLYA TIBOR:

KIHALLGATÁSI TAKTIKA A NYOMOZÁSBAN

I. BEVEZETÉS ÉS ALAPVETÉS

Napjainkra a kriminalisztika tudománya rendkívül népszerűvé vált a laikus közönség körében is, nem utolsósorban a televíziós sorozatoknak köszönhetően. A legnépszerűbb televíziós bűnügyi sorozatok rendre szakkriminalisztikai módszereket és eljárásokat bemutatva igyekeznek elnyerni a közönség tetszését, gondoljunk pl. a CSI – Criminal Scene Investigation – és klónjai CSI:NY, CSI:Miami című, magyarul „Helyszínelők” címen futó sorozatra, amelyben az igazságügyi szakértés szinte minden területe populáris módon ugyan, mégis szakmai szempontból korrekten jelenik meg.¹ Szintén népszerű sorozat mutatja be pl. az igazságügyi orvos szakértők munkáját (Bones, magyarul „Dr. Csont” címen vetítik), de nem maradnak el a profilalkotók (Criminal Minds, „Gyilkos Elmék”) és a döglött ügyeket felderíteni kívánó nyomozók sem (Cold Case, „Döglött Akták”). A televíziós sorozatok nézői azonban hajlamosak azt hinni, különösen akkor, ha az ő sérelmükre követnek el bűncselekményt, hogy ezek az eszközök minden esetben elégségesek – akár a tévében – a bűncselekmény felderítéséhez, az ismeretlen elkövető beazonosításához és elfogásához illetve bűnösségének bíróság előtti bebizonyításához.

A bűnügyi tudományok huszadik század végére bekövetkezett ugrásszerű fejlődésével a tudományos-technikai bizonyítékok felértékelődésének lehettünk világszerte tanúi. Nem is érdemtelenül, hisz a DNS minták elemzése, a poligráfos vizsgálat, a személyiségprofil felállítása vagy éppen a mikro méretű anyagmaradványok vizsgálata rendkívül eredményessé teheti a bűnügyi nyomozást, a modern kriminalisztikai eszközöknek köszönhetően egyre kevesebb esélye lesz a bűncselekményt elkövetőknek a felelősségre vonás elkerülésére. A nyomozóknak, ügyészeknek és bírácoknak – sőt a védőügyvédeknek is, ha eredményesen akarják ügyfeleik érdekeit képviselni - ismerniük kell ezen eljárások tudományos alapjait, bizo-

---

¹ Az Egyesült Államokban a sorozatban bemutatott bizonyos módszereket és eljárásokat meg kellett változtatni, mert a sorozat népszerűsége miatt olyan szinten ismertté váltak, hogy már a nyomozások eredményességét is veszélyeztették, hiszen a bűnözők is szeretnek tévét nézni.

nyítékként történő felhasználásuk mikéntjét, azonban nem feledkezhetnek meg a „klasszikus” bizonyítási eszközökről sem, nem eshetnek tehát abba a hibába, mint a laikus tévénezők.

A bizonyítási eszközök felsorolását a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) az alábbiak szerint tartalmazza „76. § (1) *A bizonyítás eszközei a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz az okirat és a terhelt vallomása*”²

A tudományos-technikai fejlődés által lehetségessé váló új bizonyítási eljárások, módszerek, bizonyítékok mindegyike ezen felsorolásba beilleszthető, hisz jellemzően szakértői bizonyítást jelentenek. Ha azonban közelebbről megnézzük ezeket a bizonyítékokat, akkor azt kell megállapítanunk, hogy – akárcsak az összes többi bizonyíték – ténylegesen csupán a tényállás, illetve a bizonyítás egyes részkérdéseire adják meg a választ, hiszen a poligráf a kihallgatott személy³ szavahihetőségét erősítheti vagy gyengítheti, a személyiség-profil a lehetséges elkövető tulajdonságairól ad (néha megdöbbentően egyező) leírást, a DNS-minta, vagy a mikro méretű anyagmaradványok vizsgálata pedig csak azt igazolhatja, hogy az elkövető a helyszínen járt-e vagy sem. A Be-ben alapelveként megjelenik: „78. § (1) *A büntető eljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás. A törvény azonban elrendelheti egyes bizonyítási eszközök igénybevételét. (2) A bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs előre meghatározott bizonyító ereje. (3) A bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.*” A törvény tehát nagyon helyesen egyik bizonyítékot sem helyezi a másik elé, azonban a büntető igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek a saját gyakorlatukban bizonyosan felállítanak valamiféle rangsort amely alapján belső meggyőződésük alakul. Nyugodt szívvel kijelenthetjük, hogy a rangsor előkelő helyen

---

² A törvény ezen megfogalmazásából egyértelműen kiderül, hogy a törvényhozó más bizonyítékot nem ismer el, a törvény miniszteri indokolása szerint „más bizonyítási eszköz elméletileg sem képezhető el”, így a felsorolás teljeskörű. Erre utal az is, hogy a régi Be.-ben a bizonyítékok felsorolásánál még szereplő „különösen” szó a hatályos törvényszövegből kimaradt.

³ Magyarországon a Legfőbb Ügyészség állásfoglalása alapján csak már gyanúsítottként kihallgatott személyt lehet poligráfus vizsgálat alá vonni, ami a hatályos törvényi szabályozásból következik ugyan, de álláspontom szerint a törvényi szabályozás alapvetően hibás szemlélet eredménye.

szerepel a tanúvallomás, hisz ez az egyik leggyakrabban alkalmazott bizonyítási eszköz a büntető eljárás során és nem csak Magyarországon, hanem világszerte. Ha ehhez hozzátesszük azt, hogy az angolszász típusú „ügyfélelvű” büntető eljárásokban tulajdonképpen minden bizonyíték a tanúvallomásokból ered, mert a szakértői bizonyítás is a bíróság előtt, a szakértők tanúkénti kihallgatásával zajlik, sőt a bíróság előtt a vádlott is „tanúvallomást” tehet, ahol igazmondási kötelezettsége van, még jobban felértékelődik a tanúvallomás szerepe.

A tanúvallomásnak, mint a büntetőeljárás kiemelkedő bizonyítási eszközének fontosságát kutatások is bebizonyították. Egy amerikai kutató New York-i rendőröket kérdezett meg, hogy szerintük mi a legfontosabb a bűnügyi nyomozásban. A válasszadók többsége szerint ez a tanúkihallgatás, a vizsgálat szerint a nyomozók teljes munkaidejük 86%-át a tanúk kikérdezésére fordítják.⁴ A vizsgálatot az idézett tanulmány szerint angol nyomozókkal is megismételték hasonló eredménnyel.

A vallomás, mint bizonyítási eszköz fontosságát a kriminalisztika alapkérdéseire adható lehetséges válaszok felől is megközelíthetjük. A kriminalisztika alapkérdései (logikailag fordított sorrendben) a következők:

- ki, kivel
- mit, mi történt
- miért
- hogyan
- mivel
- mikor
- hol

A kriminalisztikai alapkérdésekre adott válaszoknak sajátos logikájuk van. Minden következőre csak az előzőekre adott válaszok ismeretében kerülhet sor. Vagyis amikor a ki, kivel? kérdést próbáljuk megválaszolni, akkor a mit, mi történt? kérdésre már biztos vagy variált válaszainknak kell lenniük. Ez a válasz azonban

---

⁴ G. Sanders: The usefulness of eyewitness research from the perspective of police investigators. Unpublished Manuscript, State University of New York. Idézi: Boros János: A bűnözői profilalkotástól a tanúkihallgatásig. Törekvések a mai kriminálpszichológiában. Magyar Pszichológiai Szemle, 2003/2., 286.o.

magába kell, hogy foglalja (és itt a felsorolás továbbra is fordított sorrendű) a miért?, hogyan?, mivel?, mikor? és hol? kérdések válaszait is.⁵ A válasz azért sem egyszerű, mert nem minden alapkérdésre adandó válaszhoz rendelkezhetünk elég információval. Az információkat viszont a bizonyítási eszközökből nyerhetjük, ezért fel kell tennünk magunknak azt a kérdést, hogy van-e olyan bizonyítási eszköz, amelyből annyi információ származhat, hogy egyszerre meg tudjuk válaszolni az összes még megoldatlan kérdést. A válasz egyszerű: vannak ilyen bizonyítási eszközök, mégpedig a tanúvallomás és a terhelt vallomása. Csak ez a két bizonyítási eszköz képes arra, hogy – szerencsés esetben – az összes még megválaszolatlan kérdésünkre választ adjon. Ezért kiemelkedő fontosságú bizonyítási eszköz a tanúvallomás és ezért fontos – a magyarhoz hasonló büntető eljárásjogi rendszerekben már a nyomozás során – a tanúvallomás mellett a gyanúsított vallomásának a minél pontosabb felvétele is. A büntető eljárási rendszerek különbözőségére azért kell ismételtlen utalnunk, mert a magyar bíróságon a bizonyítás keretében „egyenes” bizonyítékul is felhasználható a nyomozás során tett vallomást tartalmazó jegyzőkönyv, az angolszász rendszerben viszont a bíróság előtt kell a gyanúsítottnak – tanúként, eskü alatt – vallomást tennie, ha azt akarja, hogy a tényekről szóló beszámolóját bizonyítékul figyelembe vehessék. A nyomozó hatóság előtt tett írásbeli nyilatkozat csak annak esetleges igazolására használható fel, hogy a nyilatkozó mit mondott a detektívnek, de magának a nyilatkozatba foglalt ténynek a közvetlen igazolására nem, arra csak közvetett bizonyítékul szolgálhat. Ebből fakad, hogy az angolszász rendszerben a jegyzőkönyvvezetés nem általános, s hogy a kihallgatások időtartama rendszerint meg sem közelíti a nálunk szokásosát.⁶

A fentiek alapján könnyen belátható, hogy a vallomások megbízhatósága, pontossága és hitelessége a büntetőeljárás kulcskérdése. A kihallgatás taktikai szabályainak kidolgozásához a kriminalisztika tudománya felhasználja az emberi viselkedés megismerését segítő pszichológiai ismereteket és a konkrét nyomozói munka általánosított tapasztalatait. A büntetőeljárás során a kihallgatás lefolytatására jogosítottaktól (a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság) e feladat elvégzése nagy hozzáértést és tapasztalatot igényel. Mint az emberekkel való foglalkozás

---

⁵ Dr. Dobos János: Kis nyomozástan 53. o. BM Könyvkiadó é.n.

⁶ Bócz Endre: A gyanúsított kihallgatásának amerikai taktikájáról. Belügyi Szemle 2001/2. 35.o.

egyik megnyilvánulásához, a kihallgatáshoz is türelem, emberismeret, intelligencia, és bizonyos pedagógiai készség szükséges.

Ennek ellenére a rendőrképzésben sem súlyának megfelelően, a jogász képzésben pedig egyáltalán nem fektetnek kellő súlyt arra, hogy a kihallgatás taktikáját megismertessék a hallgatókkal, pedig a vallomás fontossága egyformán jelentkezik bármilyen tárgyú és jellegű bűnügyben és a vallomásnak, mint bizonyítási eszköznek a felhasználhatósága nagy részben a kihallgatás során alkalmazott taktikától függ. A gyakorlatban sokszor látszik, hogy a tanúvallomások gyakran azért nem megfelelőek, mert a szükséges ismeretek hiányában helytelen módon kihallgatott tanúk vallomásai nem szolgáltatnak megfelelő bizonyítékot.

Ennek a dolgozatnak a tárgya tehát a kihallgatás taktikája a nyomozásban, beleértve a sértett tanú, a tanú és a gyanúsított kihallgatását, kitérve olyan speciális kérdésekre is, mint a szembesítés, a gyermekkorúak kihallgatása, vagy az emlékezőt segítő technikák alkalmazása a kihallgatásban (kognitív interjú).

A dolgozat tárgyának kihangsúlyozását azért tartom fontosnak, mert a kriminál-taktikában csak a nyomozás során folytatandó kihallgatásra vonatkozó tudnivalókat összegezhetjük. A kihallgatás rendszere a tárgyaláson szigorúan a Be. szabályain alapszik, így nyilvános és (elvileg) kontradiktórium, bár az angolszász „keresztkérdés” csak kivételesen jelenik meg benne. Az új Be. eredeti koncepciója szerint az eljárás inkvizitórius (nyomozóelvű) jellegének gyengítése és a felek rendelkezési jogának erősítése jegyében változtatni akart a tárgyalási kihallgatási sorrend hagyományos rendszerén, mely szerint a kihallgatandó személyeket a bíróság tagjai, majd az ügyész, végül a védő hallgatták meg. Helyesebbnek látszott a kihallgatások során a védőnek és az ügyésznek meghatározóbb szerepet biztosítani azáltal, hogy a vád, illetve a védelem által megjelölt tanúkat, illetve szakértőt az hallgatta volna ki elsőként, aki a megidézését indítványozta. Ennek megfelelően a vádlott kihallgatását is az ügyész kezdte volna. Az angol „keresztkérdési” rendszertől mindazonáltal abban különbözött ez a szisztéma, hogy a bíró kihallgatási joga, sőt kötelessége is megmaradt, ám ezzel csak a felek után következett

volna. Nem kárhoztatta tehát ez a rendszer a bírakat teljes passzivitásra – s csupán az eljárás törvényes lefolyásának ellenőrzésére – mert továbbra is feladatuk lett volna a tényállás pontos feltárása. Jobban érvényesült volna azonban az a követelmény, hogy elsősorban az bizonyítson, akinek a bizonyítás sikere az érdekében állhat.⁷ Az eredeti koncepcióból azonban nem sok maradt, így **továbbra is az egész eljárás menetére meghatározó jelentőséggel bír a tanúk és a terhelt nyomozás során tett vallomása**, ezért az ezek felvételénél alkalmazandó taktika kidolgozása minden nyomozás alapvető feladata.

II. A KIHALLGATÁS ÁLTALÁNOS KRIMINÁLTAKTIKAI SZABÁLYAI

1. A kihallgatás tervezése és megszervezése

A Be. külön-külön megállapítja a tanú és a gyanúsított kihallgatásának, továbbá a szembesítés végrehajtásának eljárásjogi szabályait, amelyekhez a kriminál-taktikai kihallgatási módszereknek, a taktikai ajánlásoknak szükségszerűen alkalmazkodniuk kell. Természetesen nem csak az adott személy eljárási helyzete, alanyi minősége (sértett, tanú, gyanúsított) alapján kell más és más kihallgatási módszerhez folyamodni, hanem aszerint is, hogy a kihallgatandó személy:

- gyermek-, fiatal- vagy felnőttkorú (az életkorra figyelemmel a Be. is tartalmaz külön szabályokat);
- milyen tartalmú vallomást tesz (igazat mond, jó- vagy rosszhiszeműen nyilatkozik, téved, hazudik, elfogult, önmagát vagy mászt vádol, tart felelősnek stb.);
- milyen körülmények között, hányadszor tesz vallomást (első vagy folytatólagos kihallgatás, panaszfelvétel vagy a sértett tanúkénti kihallgatása, a szabadlábban védekező vagy a fogvatartott gyanúsított kihallgatása, esetleg megváltozott a személy alanyi minősége: a sértettből gyanúsított lett vagy a gyanúsítottból tanú stb.).

---

⁷ A kihallgatás rendszere a tárgyaláson (jelenlegi szabályozás a Be-ben: dr. Bánáti-dr. Belovics-dr. Csák-dr. Sinku-dr. Tóth-dr. Varga: Büntető eljárásjog (HVG-ORAC) Tk. 407-408. old).

Vannak azonban olyan általános krimináltaktikai szabályok, amelyek minden kihallgatás során — ha eltérő mértékben is — érvényesülnek. Ezeket a szakirodalom a kihallgatásra való felkészülés, illetve a kihallgatás szakaszai keretében tárgyalja.⁸A felkészülés és a kihallgatás egyes elemei, feladatai a különböző álláspontoknak megfelelően többféle módon is csoportosíthatók. A lényeg az, hogy meghatározzuk a kihallgatás minden fontos kérdését, és kidolgozhatjuk azokat a taktikai ajánlásokat, amelyek elősegítik a kihallgatás törvényes, hatékony végrehajtását.

A kihallgatást megelőzi a felkészülés és a kihallgatás megtervezése. Általában megkülönböztetjük *a fogadás* (tájékozódás, kapcsolatteremtés, adatfelvétel, jogok-kötelességek ismertetése), *a kötetlen elmondás* — *elbeszélés* (amikor is a vallomástevő egybefüggően, saját belátása szerint elmondja, amit akar vagy tud)⁹, *a kérdezés* (kérdések feltevése, ellentmondások tisztázása, bizonyítékok bemutatása, felhasználása, a vallomás kihallgatási eszközökkel való ellenőrzése, a tényállás pontosítása) és *a levezető beszélgetés* (a várható következmények, a követendő magatartás tisztázása, a vallomástevő megnyugtatása, perspektíva-adás, elbocsátás) szakaszát.

A kihallgatás jellegétől, taktikájától és az alkalmazott módszertől függően kapcsolódik ezekhez a vallomás rögzítése. Dr. Kertész Imre megkülönbözteti a felkészülés, majd a kihallgatás három szakaszát:

- a pszichológiai kontaktus megteremtése (előzetes beszélgetés, adatok felvétele, a jogok és kötelességek ismertetése),
- a kihallgatás teljesítése (a vallomás összefüggő előadása, kérdések intézése, bizonyítékok bemutatása és a vallomás menetközbeni ellenőrzése),
- a kihallgatás rögzítése.¹⁰

A kihallgatás megkezdése előtt biztosítani kell az ahhoz szükséges feltételeket. Meg kell ismerni a rendelkezésre álló adatokat — ideértve a kihallgatandó személy egyéniségére vonatkozó információkat is. Meg kell határozni, hogy kit,

⁸ Lakatos János: Bűnügyi ismeretek III. Nyomozástani ismeretek. BM Könyvkiadó 1986. 255.old.

⁹ Ezen szakasz jelentőségéről a kognitív interjú, mint az emlékezést segítő technika alkalmazásának bemutatása során külön lesz szó.

¹⁰Dr. Kertész Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965

milyen minőségben és mely tényekre nézve, hol és mikor kell kihallgatni, továbbá gondoskodni kell a szükséges személyek megjelenéséről, a megfelelő helyiségről és a szükséges technikai feltételekről is.

Az ügy iratainak tanulmányozása során az alábbi szempontokat célszerű figyelembe venni:

- kit, milyen tényekre nézve kell kihallgatni; szükséges-e további személyeket felkutatni, az eljárásba bevonni;

- melyek azok a tényállási problémák, amelyeket tisztázni kell (pl. a helyes minősítéshez vagy a történet rekonstruálásához szükséges adatok beszerzése, az esetleg már fennálló ellentmondások feloldása stb.);

- az egyes személyek kihallgatására vonatkozó fő kérdéseket össze kell állítani, fel kell jegyezni¹¹;

- meg kell vizsgálni, hogy milyen adatok állnak rendelkezésre a kihallgatandó személyről. Elegendőek-e ahhoz, hogy a személy lehetséges szándékát, viselkedését, személyiség vonásait figyelembe véve meghatározható legyen az objektív tartalmú vallomás beszerzéséhez szükséges helyes kihallgatási taktika, vagy tovább adatokat kell a kihallgatás előtt beszerezni (pl. elmeállapotról vonatkozó szakvéleményt, előzményi iratokat, más személyek vallomását stb.);

- a kihallgatás útján tisztázandó kérdésekkel, tényekkel kapcsolatban milyen adatok, bizonyítékok állnak rendelkezésre, más vallomások mit tartalmaznak ugyanezen tényekről;

- a kihallgatást végző hely- és személyismerete, jogi ismeretei, az ügygel kapcsolatos szakkérdésekben való jártassága elegendő-e az adott kihallgatás megtervezéséhez és lebonyolításához;

- van-e valamilyen egyéb pl. technikai jellegű megoldandó probléma (a személyt csak tolmács segítségével vagy betegsége miatt csak a kórházban lehet kihallgatni stb.).

Ha az iratokban szereplő adatok hiányosak, azokat pótolni kell: megkeresés, iratok beszerzése, szakértő-szaktanácsadó igénybevétele, nyomozási cselekmények végrehajtása, szakirodalom tanulmányozása stb. útján, és csak ezután kerülhet sor a kihallgatás megtervezésére, megszervezésére és végrehajtására.

---

¹¹ A nyomozás eredményessége szempontjából rendkívül fontos, hogy a kérdések megtervezése ne jelentse egyszeres mind a kapott válaszok megtervezését is. Ha ugyanis a nyomozó egy bizonyos — általa feltételezett — verzióhoz köti magát, az elképzeléséhez kapcsolódó kérdésekkel, és az erre kapott — lényegében betervezett — válaszokkal tévútra vezetheti a nyomozást.

Az iratok tanulmányozásához természetesen hozzátartozik a fényképek, helyszínrajzok, bűnjelek megismerése, megvizsgálása. Mindenképpen hasznos, ha a kihallgatást végző személy a helyszínnel nem csak az iratokból, hanem – amennyiben az lehetséges – a valóságban is megismerkedik, mert a személyes tapasztalat alapján könnyebben felismerhetők az összefüggések, ellentmondások, lényeges részletek.¹²

Természetes, hogy a felsoroltakat ügynként eltérő mértékben tudjuk megvalósítani. Nyilvánvalóan másként kell és lehet felkészülni arra a kihallgatásra, amelyet a helyszínen, közvetlenül a bűncselekmény elkövetése után, avagy nyomozási részfeladatként (nyomozócsoport tagjaként) kell elvégezni, és másként az olyan kihallgatásra, amelynek az adott ügyben kiemelt jelentősége van. Emellett a kihallgatás típusától, esetleg a jegyzőkönyvezés módszerétől (pl. hangfelvétel) függően is változhatnak a felkészülés, a tervezés-szervezés feladatai.

A kihallgatás lefolytatására szolgáló hely megválasztása a felkészülés egyik fontos tényezője. Adott esetben a tanú nem hivatali helyiségben történő kihallgatása is előnyös lehet. A leggyakrabban alkalmazott és a büntetőeljárás sikerét leghatékonyabban szolgáló forma azonban a hivatali helyiségben való kihallgatás. A tanú magánlakásában való kihallgatástól (néhány kényszerítő körülmény kivételével, pl. a tanú testi fogyatékosága vagy betegsége) annak ellenére, hogy a Be. ezt lehetővé teszi, el kell tekinteni. A magánlakás általában erős pozíciót teremt a hatóságtól idegenkedő, a vallomástételtől húzódozó, valamint az olyan tanú számára, aki az őszinte vallomástételt akarja megkerülni. A lakásban kihallgatott tanú élesebben tudatában van jogainak (vagy vélt jogainak) és legtöbbször a közelében van a családja, amely az ő számára ehhez erkölcsi támogatást biztosít. Ezzel szemben a hivatali helyiségben lefolytatott kihallgatás során a helyiség által teremtett légkör önmaga is a törvény erejének benyomását kelti.¹³

A kihallgatáshoz olyan hivatali helyiséget kell választani, amely alkalmas annak zavartalan lefolytatására. Több személy benntartózkodása általában zavaró hatású és a kihallgatott személyre igen hátrányosan hat az is, ha a kihallgatás folyamatosága kívülálló mozgása, közbelépése miatt megszakad.

---

¹²

Lakatos János id. mű 257. old.

¹³ Természetesen a tanúk és gyanúsítottak jogait mindettől függetlenül minden helyzetben és helyen maximálisan tiszteletben kell tartani.

A kihallgatás céljainak általában az egyszerűen berendezett, nem átjáró helyiség felel meg a legjobban. Ablakára a szökés vagy az öngyilkosság megakadályozása érdekében rácsot kell szerelni, a támadásra alkalmas bútordarabokat a padlóhoz kell rögzíteni, a kihallgatás megkezdése előtt pedig el kell tenni azokat a tárgyakat, eszközöket, amelyekkel a kihallgatott önmagában vagy másban kárt tehet. A berendezési tárgyak sokasága elvonhatja a kihallgatandó személy figyelmét, ezért azt lehetőleg kerülni kell. Ugyanilyen okból előnyös az is, ha a szoba a szabadba nem nyújt kilátást. A helyiség megvilágítását úgy kell megválasztani, hogy az lehetőséget adjon a kihallgatott folyamatos megfigyelésére, célszerű a berendezést úgy elhelyezni, hogy a kihallgatott a világossággal és a kihallgatást végző személlyel szemben üljön.

A kihallgatás időpontját egyes esetekben nem lehet szabadon megválasztani. A panaszost azonnal meg kell hallgatni, a helyszínen visszatartott tanúk elsődleges kihallgatását ugyancsak azonnal végre kell hajtani.

„A fogva lévő gyanúsítottat huszonnégy órán belül ki kell hallgatni.” (Be. 179. § (1) bek.)

Az említett eseteken túl is célszerű a kihallgatásra minél előbb sort keríteni, mert minden ember felejt, az idő múlásával egyre halványulnak az emlékképek és emiatt egyre kevesebb információt tudunk szerezni a kihallgatások útján. Az egyes személyek kihallgatási időpontjának meghatározása során figyelemmel kell lenni arra is, hogy a tanúk esetében sem célszerű, ha kihallgatásuk időszakában az ügyről egymással beszélgetni tudnak, mert ez legalábbis az információk keveredéséhez és eltorzulásához vezethet.

Előfordulhat az is, hogy a sértett vagy a gyanúsított kihasználja az alkalmat és egymást, vagy a tanúkat befolyásolni igyekszik. Leghelyesebb tehát az egyes személyeket oly módon idézni, hogy egymással ne találkozzanak. Más esetekben pedig (pl. a helyszínen) elkülönítésükről kell gondoskodni.

Ajánlatos azokat a személyeket előre venni, akiktől igaz, őszinte, valóságghú vallomás várható, akik a cselekmény időrendjében korábbi eseményről tudnak, akik lényeges tényeket ismernek, többet tudnak az ügyről és vallomásukkal jobban segíthetik a nyomozást, akiktől később már aligha várhatunk részletes

vagy helyes vallomást (pl. kóros elmeállapotú vagy koránál fogva feledékeny személy). Fontos előre venni azokat a tanúkat vagy gyanúsítottakat, akik később a terheltek valamelyikének hatására (fenyegetés, ígéretés, megvesztegetés) már nem tennének vallomást vagy nem mondanának igazat. A gyanúsítottak közül célszerű előbb kihallgatni a kevésbé tapasztalt bűnözőket, vagy akiket az ügyben kisebb felelősség terhel, illetve akikről feltehető, hogy esetleg felelősségükre, cselekményükre ráébredve őszinte, feltáró jellegű vallomást kívánnak tenni. Mindenképpen a későbbi időszakra kell hagyni azokat a személyeket, akik jellemüknél fogva, akár érintettségük vagy az ügyben résztvevőkhöz fűződő kapcsolataik miatt a nyomozás érdekeit sértve illetéktelenek tudomására hoznák a kihallgatásukon történeteket.¹⁴

A technikai feltételek biztosítása során:

- a kihallgatás helyének és a kívánt rögzítési módnak megfelelő eszközöket biztosítani kell (számítógép, nyomtató, festékpátron, papír, hang-és képrögzítő eszközök stb.),
- elő kell készíteni azokat a bizonyítékokat, bűnjeleket (szakvélemény, vallomások, helyszínrajz, fényképek, bűnjeltárgyak stb.), amelyeket a kihallgatás során be akarunk mutatni,
- fel kell készülni a kihallgatással összefüggő egyéb feladatok végrehajtására is (pl. lefoglalás, motozás, ujjnyomatfelvétel, fényképezés, fényképalbum bemutatása, igazolás kiadása, költségtérítés kifizetése, őrizetbe vétel, orvosi vizsgálatra szállítás stb.).

A kihallgatási terv lényegében csak iránymutatás, az elvégzendő feladatok, a tisztázandó kérdések felsorolása. Nem jelent merev kötöttséget már azért sem, mert a körütekintő, alapos felkészülés és tervezés ellenére is a kihallgatás végrehajtása során felmerülhetnek problémák, új tényezők, amelyek miatt eredeti elképzeléseinken kisebb-nagyobb mértékben változtatni kell. A felkészülés és a tervezés az ilyen helyzetekben is megfelelő támaszt nyújt ahhoz, hogy a kihallgatás menetén célszerűen változtassunk és ne feledkezzünk meg egyetlen lényeges mozzanatról, kérdésről sem.¹⁵

---

¹⁴

Lakatos János id. mű 257.old.

2. A kihallgatás lefolytatása — a kihallgatás szakaszai

A tulajdonképpeni kihallgatás előtt egy sor olyan feladatot kell végrehajtani, amelyek nemcsak eljárásjogi jelentőségűek, hanem lehetőséget adnak a kihallgató és a kihallgatott közötti kapcsolat létrehozására (a pszichológiai kontaktus megteremtésére), amely krimináltaktikai szempontból, egyúttal a kihallgatás eredményessége szempontjából is igen fontos.

A kihallgatás első mozzanata, *a kihallgatandó személy fogadása* már akkor megkezdődik, amikor az idézésre megjelenik, vagy a fogdából a kihallgatásra felvezetik, avagy a sértett panasza előadása végett a hatóság épületébe belép. Általában senkit sem célszerű várakoztatni, mert időközben összetalálkozhat valakivel (és ez sértheti a nyomozás érdekeit), vagy az idő múlása okozhat helyrehozhatatlan hátrányt; továbbá a törvényesség oldaláról nézve sem helyes az ügyfél indokolatlan megvárakoztatása, hisz ma már rá kell írni az idézésre, hogy a tervezett nyomozati cselekmény körülbelül mennyi ideig tart. Mindemmel figyelembe kell vennünk azt is, hogy a hosszabb várakozás az egyik embert felingerli (aki emiatt óvatosságát elveszítheti), a másikat kizökkenti a magára erőszakolt nyugalomból, az egyébként fölényeskedő személy is elbizonytalanodhat, tehát a várakoztatásnak a kihallgatás célját tekintve kedvező következményei is lehetnek.

A kihallgatandó személy hangulatát, a hatósággal és eljáró tagjával szemben tanúsított magatartását az előbbinél lényegesebben befolyásolja *a kihallgató magatartása*. Ritka, hogy a katonás, kimért, rideg, netán goromba stílus, fellépés kedvezően hasson a kihallgatottra. Sokkal inkább jellemző, hogy az udvarias, megértő, jóindulatú, nyugodt határozott magatartás vált ki pozitív hatást. A gyermek- és fiatalkorúakkal, az idősebbekkel, a hatóság munkáját támogató személyekkel szemben az ilyen bánásmód a helyes, az ügyfél magát a hatóságot is a vele foglalkozó hatóság tagjának magatartása alapján ítéli meg. Legtöbbször eredményes ez a kvalifikált bűnözőkkel szemben is. Nem egyszer fordult már elő, hogy a gyanúsítottat (vagy a tanút) a nyomozó iránt kialakult ro-

konzerv indította vallomástételre, illetve a nyomozást elősegítő magatartásra. A kihallgatást vezető tárgyilagos, korrekt, segítőkész fellépése többnyire őszinteségre is ösztönzi a kihallgatottat. Különösen az első kihallgatás alkalomával fontos rátalálni a megfelelő hangnemre. Ez még akkor sem könnyű, ha előzetesen az iratokból vagy egyéb módon lehetőség volt többé-kevésbé megismerni a kihallgatandó személyiségét. A fogadási szakaszban arra kell törekedni, hogy jó kapcsolat alakuljon ki, amelyet az esetleges további kihallgatások során még tovább kell erősíteni.

A pszichológiai kontaktus kialakítását elősegíti, hogy ellenőrizni kell a kihallgatandó személyazonosságát, adatait fel kell jegyezni (jegyzőkönyvezés); közölni kell vele, hogy milyen minőségben — tanú, gyanúsított — hallgatják ki, és milyen jogai, kötelezettségei vannak. A személyi adatok felvétele során beszélgetés kezdeményezhető a családi körülményeiről, munkájáról, lakáskörülményeiről (stb.) is. E beszélgetés során adott válaszai, feltett kérdései alapján bizonyos mértékben tájékozódni lehet szókincséről, szellemi képességeiről, hangulatáról, megfigyelőképességéről, esetleg arról is, hogy képzettségénél vagy érdeklődési körénél avagy testi tulajdonságai miatt (pl. nagyot hall) milyen kérdésekben várható tőle helyes, részletes vallomás. Ellenőrizhető, hogy a kihallgatott személyről kialakított elképzelés helyes-e, a kihallgatási taktika megfelelő lesz-e, avagy azon módosítani kell.¹⁶

Mind a tanúnak (Be. 64. § (1) bek.), mind a gyanúsítottnak (87. § (2) bek.) még a kérdések előtt módot kell adni arra, hogy vallomását összefüggően előadhassa. E rendelkezést természetesen célszerű a panaszfelvétel során is alkalmazni. A kötetlen, szabad elmondás alapján megismerhető a kihallgatott személy álláspontja, az ügyről alkotott véleménye, mi az, amit közölni akar, hogyan értékeli saját szerepét, felelősségét, mennyire elfogult vagy tárgyilagos, segíteni akar vagy sem stb. Ilyenkor elsősorban azokat a dolgokat szokták elmondani, amelyekre jobban emlékeznek, amelyeket sérelmesnek tartanak, illetve amit mindenképpen a hatóság tudomására akarnak hozni.

---

¹⁶

Lakatos János id. mű 259. old

Taktikai szempontból az sem elhanyagolható, hogy ebben a szakaszban nem érvényesül a kérdések befolyásoló hatása és olyan tények is megismerhetők, amelyek eddig nem szerepeltek az ügy anyagában, vagy megfelelő támpont híján ilyen irányú kérdéseket fel sem tettek volna.

A vallomás összefüggő előadásának rendkívüli fontosságának elismerésére illetve egy új, rendkívül hatékony tanúkihallgatási eljárás kidolgozására az 1990-es években került sor az USA-ban végzett kutatásokat követően.¹⁷

Itt jöttek rá mennyire fontos, hogy a nyomozók hogyan szerzik be az információt a tanúktól, milyen a kérdezéstechnikájuk, mennyire veszik figyelembe a tanúk személyes jellemzőit – a tanútípusokról később külön lesz szó - a bűntény után mennyi idővel kerül sor a kihallgatásra stb. A kutatók átlagosan 10 éves tapasztalattal rendelkező detektívek kérdezéstechnikáját vizsgálták meg. Ezek a nyomozók pályájuk kezdetén részt vettek egy ún. nem standardizált kihallgatás technikai képzésben. A kihallgatásokról készült magnófelvételek elemzése azt mutatta, hogy egy rövid bemutatkozás során a kihallgató megkérte a tanút, mondja el, mi történt, felkínálva azt, hogy a tanú szabad elbeszélésben mondja el, amire emlékszik. Kiderült, hogy átlagosan 7,5 másodperc után a kihallgatók a tanúkat félbeszakították és valamilyen kérdést tettek föl nekik. Ez az interjú során többször előfordult, így a tanúk nagy része nem tudta befejezni az eseményről szóló beszámolóját. A kutatók ezt rossz kihallgatási technikának minősítették, mivel a lényeges információk nagy része a tanú szabad egybefüggő elbeszéléséből származik, így az elbeszélés be nem fejezése információvesztéshez vezet. A másik probléma az volt, hogy a többszöri félbeszakítás a tanúknál kialakított egyfajta várakozást az újabb megszakításra, ami azzal járt, hogy a két félbeszakítás közötti idővel megpróbálták „gazdálkodni”, azaz a beszámolójukat minél rövidebbre fogni, tömöríteni. Ez azt eredményezte, hogy a rövidítés következtében rendkívül fontos részletek vesztek el a kihallgatók számára, a tanú pedig „leszokott” arról, hogy erőfeszítést tegyen a minél részletesebb beszámolóra, csupán felületes válaszokat adott. Feltűnő volt, hogy a nyomozók mennyire kedvelték a „gyorstüzelő”, rövid válaszokat igénylő kérdéseket, szemben a sokkal hatékonyabb nyitott kérdésekkel.

---

¹⁷ A kutatásokat illetve az ezek nyomán kidolgozott eljárást, a kognitív interjút Boros János: A bűnözői profilalkotástól a tanúkihallgatásig. Törekvések a mai kriminálpszichológiában című cikke alapján ismertetem. Magyar Pszichológiai Szemle, 2003/2.

Egy tipikus interjúban elhangzott három nyitott és huszonnégy zárt, rövid választ igénylő, gyorskérdés. A zárt, gyorskérdések esetében a tanúnak egy másodperce volt a válasz után a következő kérdésre felkészülni, ami nem tette lehetővé, hogy összegyűjtse gondolatait, és pontosan emlékezzen az eseményekre. A helytelen kérdezői technika alkalmatlan volt arra, hogy a nyomozó hozzáférjen az események sajátos, szubjektív mentális reprezentációjához a tanú memóriájában. Nemcsak a rossz kérdezői technika okozott zavart, hanem a tanúk személyes tulajdonságainak figyelmen kívül hagyása is.

Egy másik kutatásban legalább 5 éve kihallgatóként dolgozó rendőrök interjúit elemezték. Szinte az összes esetben azonos volt a kihallgatás vezetése és a kérdés stílusa, függetlenül a kihallgatott személytől és az elkövetett bűntett fajtájától és súlyosságától. A zárt, gyors kérdések domináltak a nyitottakkal szemben, szünet nem volt a kérdések között, sok volt az ún. rávezető kérdés, ami a kihallgatónak a bűntettel kapcsolatos prekonceptióját volt hivatva igazolni. Az eredmény információvesztés volt, és megnőtt a fals információk aránya.

Miután fény derült a tanúvallomások fontosságára az igazságszolgáltatásban, amit alátámasztott egy 1986-os vizsgálat is, melynek értelmében az USA-ban kb. 3000-re volt tehető azoknak az eseteknek a száma, amikor a bíróság téves ítéletet hozott valamilyen inkorrekt tanúvallomás alapján, ez úgyszólván kikényszerítette azt, hogy a szakemberek foglalkozzanak a problémával és megkíséreljenek kidolgozni egy, az eddiginél jóval hatékonyabb tanúkihallgatási eljárást. A módszer kidolgozását elősegítő kutatásokban jó néhány pszichológus és kihallgató tiszt vett részt, legfőbb érdem azonban kétségkívül két amerikai kognitív pszichológusé, akik végleges formába öntötték a módszert az elvégzett kutatások alapján, nevet adtak az eljárásnak és egy monográfiában részletesen leírták azt, alkalmazási tapasztalataikkal együtt. A két pszichológus Ron Fisher és Ed Geiselman, akik 1992-ben publikálták könyvüket „Emlékezést elősegítő technikák alkalmazása a kihallgatásban: A kognitív interjú”. A módszer kifejlesztésének célja az volt, hogy mennyiségileg és minőségileg megnövelje a tanúktól, sértettektől és gyanúsítottaktól származó információkat az elkövetett bűncselekményről.

Az eredeti kognitív interjú négy emlékezést elősegítő technikát tartalmazott: 1. a számoljon be mindenről instrukció, 2. a kontextus újrafelépítése az emlékezés során, 3. az események változatos sorrendben történő felidézése, 4. a perspektíva váltás technikája.

Az első technika, a minden apró részletre történő emlékezésre való felhívás célja nemcsak az információvesztés elkerülése, hanem minél több, látszólag jelentéktelen információ összegyűjtése. A tanú nyilván nem tudhatja, hogy a nyomozás szempontjából melyik apró részletnek lehet jelentősége, ezért rendkívül lényeges, hogy minden lehetséges információ a hatóság tudomására jusson.

A második módszer alapja, hogy a tanú szabad előadásban mondja el a történetet, mivel — a kutatások szerint — a legfontosabb információk ebből erednek. A hagyományos, félbeszakításos kérdezői technikákkal ellentétben a kognitív interjúban megkérlik a tanút, hogy gondoljon vissza az eseményekre, ne siessen, építse fel magában újra a történetet, és lehetőséget adnak rá, hogy ezt félbeszakítás nélkül elmondhassa. Ebben a folyamatban valódi gondolkodási, emlékezési folyamatokról van szó, a tanúk sokszor behunyt szemmel idézik fel a helyszínt, a színeket, a szagokat, szinte újra átélnek az események lefolyását.

A harmadik technika, az események fordított sorrendben történő felidézése a normál időrendben történő emlékezés után juthat szerephez. Könnyen belátható, hogy amikor a tanú újra felépíti magában a történetet, a kontextus logikájának megfelelően bizonyos apró események, részletek kieshetnek az elbeszélésből, amik azonban könnyen visszahívhatók a memóriába, amikor a fordított sorrendű emlékezéssel tulajdonképpen diszkvalifikáljuk az eredetileg felépített kontextust.

A negyedik módszer is az előzőleg ismertetett elven alapul, a kontextus érvénytelenítésével próbálunk a történetből kiesett információkhoz jutni, oly módon, hogy megkérjük a tanút, képzelje magát egy másik, a cselekmény helyszínén jelenlevő, viszonylag fontos szereplő helyébe és azt mondja el, hogy az illető mit érzékelt, érzékelhetett az eseményekből. Ez a technika is hasznos információkat

hozhat, bár megvan a veszély arra is, hogy a tanú meg akar felelni a feladatnak, ezért megpróbálja kitalálni, hogy mit észlelhetett a másik személy, fennáll a konfabulálás, a fals információadás veszélye.

A négy emlékezést elősegítő technika alkalmazásának hasznossága a kutatások során bebizonyosodott, hátra volt azonban a kognitív interjú struktúrájának kialakítása és a 4 technika elhelyezése benne. Az 1990-es évek elejére kialakult az interjú ma is használatos felépítése, a zárt kérdések minimálisra szorításával, a nyitott kérdések preferenciájával, a hosszabb elbeszélések lehetőségével, a szünetek beiktatásával és az emlékezést elősegítő speciális technikák alkalmazásával.

Az eredeti kognitív interjú 11 szakaszból állt, mára ezeket 7 szakaszba tömörítették össze, úgy, hogy a különböző fázisok szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Az első szakaszban történik a bemutatkozás, a tanúval való személyes kontaktus kiépítése, az együttműködés megalapozása. A második fázisban kerül sor az interjú (kihallgatás) céljainak kifejtésére, a harmadikban kezdődik meg ténylegesen az interjú, szabad beszámolót kezdeményezünk, alkalmazva a második emlékezést elősegítő technikát, megkérjük a tanút, hogy építse fel újra magában a történetet és hagyjuk őt végigmondani az egész „sztorit”. Közben szüneteket hagyunk számára, hogy minél jobban összeálljon a kontextus. A kérdező viselkedése kezdettől fogva empátiás, metakommunikációja a túlzott feszültségek oldására, az interjú ideális tempójának fenntartására kell, hogy irányuljon a kihallgatás során. A negyedik szakaszban kerül sor a kérdések feltevésére, itt alkalmazzuk azt a technikát, hogy megkérjük, emlékezzen mindenre, semmilyen kis részletet se hagyjon ki. A kérdések nyitott típusú kérdések legyenek, bár a vége felé alkalmazhatók a zárt, eldöntendő kérdések is, bizonyos részletek tisztázására. A kérdezés során sorra vesszük az elmondott történet bizonytalan részeit, és ezekre kérdezzük rá. Az ötödik fázisban használjuk fel a megmaradt két emlékezést elősegítő technikát, a fordított sorrendű visszaemlékezést és a perspektívaváltást. Ekkor szokták a kihallgatók felhívni a tanú figyelmét az összes érzékszerv használatára az emlékezésben. Lehetnek jellegzetes hangok, szagok, ingerek, amelyek olyan emlékeket idéznek fel, amelyek segíthetnek a nyomozásban. A ható-

dik szakaszban a kihallgató összegzi az elhangzottakat, ezt egyezteti a tanúval, ekkor még mindig előjöhetnek újabb részletek, majd megegyeznek a kihallgatási jegyzőkönyv lényeges pontjaiban. A hetedik, a végső fázis az interjú lezárása és a tanú távozása.

A kognitív interjú, mint kihallgatási módszer gyakorlati hazai alkalmazásáról nincs tudomásom, de tartok tőle, hogy a nyomozó hatóságokon dolgozó, kihallgatásokat végző, túlterhelt kollégák esetében egy hasonló vizsgálatsorozat hasonló megállapításokra vezetne, legtöbbször nálunk sem hagyják szabad elbeszélésben végigmondani a történeteket.¹⁸ A kihallgatást végzők a leterheltségükből adódó időhiány miatt vagy talán más okból a kötetlen elbeszélés szakaszát a kérdés szakaszával vegyítik össze, ami a fentebb leírt és információvesztéssel járó anomáliákat okozza.

A kérdés szakasza viszont már indokoltan nagyobb külső aktivitást, s ha lehet, fokozottabb koncentrációt követel a kihallgatótól. Sem tartalmában, sem formájában; nemében, kifejezőmódjában nem mindegy, hogy milyen kérdést teszünk fel. Általában a vallomás összefüggő előadása során kialakult sorrendben célszerű rákérdezni az ellentmondásokra, hézagokra, pontatlanságokra. A kihallgatási tervbe felvett és a vallomástevő elmondása során felvetődött problémákat logikai sorrendbe állítva kell a kérdéseinket megfogalmazni. Így elkerülhető, hogy ugyanarra a tényre többször feleslegesen visszatérjünk, nem lesz rendszertelen, nehezen áttekinthető a vallomás, és nem hagyunk ki lényeges mozzanatokot sem. Nem elégedhetünk meg az általános jellegű válaszokkal, hanem egyre konkrétabb, megközelítőbb kérdéseket kell feltenni a tényállás minél teljesebb, kellően részletes megállapítása végett. Főként az időpontokra, személy- és tárgy-leírásra, értékre, cselekvési mozzanatokra és más, fontos tényekre kell nagy figyelmet fordítani. A kérdéseket egyértelműen, világosan, jól érthetően kell megfogalmazni

---

¹⁸ Ez annál inkább szomorú, mert a hazai krimináltaktikai előírások, sőt a Be. is már évtizedek óta a vallomás szabad, összefüggő elmondását preferálná pl.: „(a tanút) kötetlen elbeszélésében nem ajánlatos megszakítani. A fő cél ugyanis mindannak az anyagnak az összegyűjtése, amelyeknek a bűncselekmény felderítése szempontjából jelentősége van és nem tudható, hogy a tanú mikor érint olyan tényt vagy körülményt, amely szerinte lényegtelen, de a nyomozó számára lényeges, sőt ügydöntő.” Kriminálisztika. Általános Rész. Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya. Budapest. 1961. 440. old. illetve Be. 88.§ (1) „A kihallgatása során a tanú a hozzá intézett kérdésekre válaszol, de arra is módot kell neki adni, hogy a vallomását összefüggően előadja.”

és azzal alkalmazkodni kell a kihallgatott személy értelmi képességéhez, felfogóképességéhez, műveltségi színvonalához is. Ha szükséges, ugyanazt a kérdést másképpen, más formában is fel kell tenni. Nem helyes kérdést úgy megfogalmazni, hogy arra egyszerű igen-nemmel válaszolhassanak. Ugyanilyen probléma lehet az is, ha a kérdés feltételezést tartalmaz, és ezzel a kihallgatottat határozatlan válaszadásra készítjük.

Tilos rávezető, befolyásoló kérdést feltenni. Az ilyen kérdések után aligha lehet megállapítani, hogy mi az, amit a vallomástevő valóban ismert, és mi az, amelyet a kérdéseinkből tudott meg vagy következtetett ki. Főként a gyanúsított beismerő vallomása esetében fontos, hogy egyértelműen eldönthessük: szerepelnek-e abban olyan tények, amelyeket csak a valódi elkövető és esetleg a nyomozóhatóság ismerhet, hiszen éppen ettől függ a vallomás hitelessége, ellenőrizhetősége bizonyító ereje. Ugyancsak tilos a kihallgatottat becsapni, a feltételezéseket valóságos tényeknek feltüntetve kérdezni (pl. a tettestárs nemlétező beismerésére hivatkozni). Ezzel szemben megengedett az olyan kérdés (kérdéssorozat), amelynek célját a vallomástevő nem érti (taktikai blöff) így azután elmondja a minket érdeklő tényeket anélkül, hogy válaszainak jelentőségét felfogná.

A kihallgatás eredményességét az is befolyásolhatja, hogy milyen gyorsan tesszük fel a kérdéseinket hagyunk-e időt a kérdés megértésére, a válasz megfontolt megfogalmazására vagy sem. Ha a kihallgatott őszinte, feltáró jellegű vallomást tesz, nyugodt tempóban kell a kihallgatást vezetni, lehetőséget kell biztosítani a kérdések megértésére, az átgondolt válasz kialakítására, elmondására. Ha hazudik, a gyorsan feltett, váltakozó témájú kérdésekkel megakadályozhatjuk az újabb hamis verzió kitalálását és előbb utóbb elérjük, hogy ellentmondásba bonyolódjék. Minél részletesebb, szerteágazóbb, tempósabb a kikérdezés, annál nehezebb a kihallgatottnak a saját valótlan állításaira visszaemlékeznie, egyre gyakrabban „szólja el magát”, azaz egyre többször fordul elő, hogy szándéka ellenére is igazat mond.¹⁹

---

¹⁹

Lakatos János id. mű 261. old.

A bizonyítékoknak a kihallgatáson való bemutatására többféle okból is sor kerülhet. A bizonyítékoknak a kihallgatott elé tárása mint taktikai módszer alkalmas az ellentmondások tisztázására, a valótlan állítások megdöntésére, valamint arra is, hogy a hamis vallomás tarthatatlanságáról a kihallgatottat meggyőzzük és ezzel magatartásának megváltoztatására készítsük. Alkalmazására nemcsak a gyanúsított kihallgatásakor kerülhet sor, akkor is célravezető ha a sértett vagy a tanú nem emlékszik pontosan, vagy tudatosan hamis vallomást tesz. A bizonyítékok kihallgatáson történő bemutatásának három taktikai előfeltételét kell figyelembe venni:

A bizonyítékok bemutatására csak a személy alapos kihallgatása után kerülhet sor.

A jól vezetett kihallgatás során meggyőződhetünk arról, hogy a bizonyíték bemutatásának nincs-e valamilyen akadálya. Ha kiderül, hogy a bemutatni szándékozott, általunk értékesnek tartott tanúvallomás hitelessége legalábbis kétes (mert a tanú elhallgatta, hogy a gyanúsítottal haragos viszonyban van és ezt éppen a gyanúsítottól tudjuk meg), akkor meggondolandó, hogy a gyanúsítottal ezzel a labilis bizonyítékkal próbáljuk-e meg jobb belátásra rábírnunk. A körületekben végzett kihallgatással megelőzhetjük azt is, hogy a kihallgatott személy a bizonyítékunkkal szemben hatásosan védekezhessen.

A bizonyítékokat bemutatásuk előtt gondosan ellenőrizni kell. Meg kell vizsgálni, hogy milyen tény bizonyítására alkalmasak, mennyire helytállóak, milyen összefüggésben állna más bizonyítékokkal. Ismét hangsúlyozni kell, hogy nem szabad valótlan tényeket közölni a kihallgatottal. Ezzel legfeljebb azt áruljuk el, hogy nincsenek bizonyítékaink, vagy az esetleg ártatlan személyt készítenek hamis vallomásra. A rendelkezésre álló bizonyítékokat felhasználásuk előtt — az előbbieken említett módon — a kihallgatáson beszerzett adatokkal is össze kell vetni.

A bizonyítékok bemutatásának taktikáját előre ki kell dolgozni — ez a kihallgatási terv egyik fontos része. A kihallgatott személyiségére, eljárási helyzetére és a nyomozás állására figyelemmel kell meghatározni, hogy milyen bizonyítékot

és hogyan használjuk fel a kihallgatás során. Általában fokozatosan, a kevésbé jelentős adatokkal kezdve célszerű a bizonyítékokat ismertetni, és ezen belül is az olyan adatokat válasszuk ki, amelyeknek a kihallgatottal való közlése nem veszélyezteti a nyomozás érdekeit. A jelentősebb bizonyítékokat (esetleg bizonyítékok sorozatát) akkor célszerű feltárni, ha az így előidézett sokkhatás várhatóan megtöri a konok tagadást (vagy egyéb hasonló magatartást) és őszinte, feltáró jellegű vallomásra készíti a kihallgatottat.

A bizonyítékokat eredetben is bemutatathatjuk, és felhasználhatjuk szóbeli tájékoztatás formájában is. Az előbbi (pl. elolvastatjuk a tanúvallomást) jobban hat a kihallgatottra, míg a szóbeli közlés esetében bizonytalanságban tarthatjuk a kihallgatottat afelől, hogy tulajdonképpen mennyit tudunk, mit állapítottunk már meg a nyomozás során.²⁰

III. A TANÚ KIHALLGATÁSÁNAK TAKTIKÁJA

A tanúvallomás a büntető eljárások döntő többségében nélkülözhetetlen bizonyítási eszköz. A tanúvallomások vagy kizárólagos, vagy „kísérő” bizonyítékként szerepelnek. A tanúvallomás felhasználása a büntetőeljárás során több évszázados múltra tekinthet vissza, és jelentősége magyarázza kiemelt és részletes szabályozását a büntető eljárási törvényekben. A tanú kihallgatásának taktikájáról már a kihallgatás általános krimináltaktikai szabályairól szóló előző részben is szóltam, ahol szükséges ott visszautalnék néhány lényeges szempontra.

A tanútípusok

A tanúkihallgatásokkal kapcsolatos szakirodalom²¹ számtalan tanútípust különböztet meg, a szerzők a tanúkat többfajta szempontból is csoportosítják, néhány extrém (pl. ittas tanú) tanútípustól eltekintve azonban megállapíthatjuk, hogy kriminalisztikai szempontokat is figyelembe véve bőségesen elég a csoportosítást

²⁰ Lakatos János id. mű 262. old.

²¹ A legújabb irodalomból kiemelném dr. Liziczay Sándor: Tanútípusok a büntetőeljárásban című kiváló tanulmányát, amely a Rendészeti Szemle 2007/1 illetve 2007/2. számában jelent meg.

két-három szempontra leszűkíteni. A magam részéről feltétlenül kiemelném azonban ebből a körből a gyermekkorú sértett tanút, akinek a kihallgatásához a Be. kifejezetten és implicite is olyan szigorú feltételeket fogalmaz meg, ami a nyomozó hatóság előtti kihallgatásukat tulajdonképpen nem is teszi lehetővé, ezért az ő kihallgatásukkal kapcsolatos feltételekre külön is szeretnék kitérni. A sértettek egy másik csoportjának a családon belüli erőszak áldozatainak speciális kihallgatási szempontjait szintén külön vizsgálom, amit nem biztos, hogy az eltérő taktika, hanem inkább a sértettekre koncentráló és az ő jogaikat illetve reparációs igényeiket előtérbe helyező nemzetközi büntető-eljárásjogi tendenciák indokolhatnak.

A nyomozás szempontjából a tanúk két csoportját, az *elsődleges és másodlagos tanúk* csoportját különböztetjük meg. Elsődleges tanúk azok, akik a releváns tényeket személyesen észlelték, míg másodlagos (közvetett) tanúk azok, akik más úton (mások elmondásából, a sértett vagy az elkövető közléséből stb.) ismerték meg a bűncselekménnyel kapcsolatos adatokat. A másodlagos tanúk szerepe különösen az elsődleges tanúk felkutatásában nagy jelentőségű.

Az ügghöz való kapcsolódás jelentősége, valamint tárgyilagosságuk szempontjából az *érdektelen és az érdekelt tanúk* között kell különbséget tenni. Érdekelt tanúk azok a személyek, akiket a gyanúsítotthoz vagy a sértetthez érzelmi szálak fűznek, vagy akiket a bűncselekmény elkövetése előnyösen vagy hátrányosan befolyásolt.

A nyomozásba való bekapcsolódásuk módja szempontjából különbséget lehet tenni a tanúk között aszerint, hogy *hivatkoztak rájuk, önként jelentkeztek, vagy a nyomozás kutatta fel őket*. Az önként jelentkező tanúk esetében ki kell térni annak tisztázására, hogy a tanút mi motiválta jelentkezésre. Ebből következtetés vonható le a tanú esetleges érdekelttségére.

1. Kihallgatási taktika

Gyakran merül fel a szüksége annak, hogy a nyomozó hatóság kutassa fel a tanúkat. A tanúk felkutatásának megszervezése elsősorban a bűncselekmény jellegétől függ. Ha ismert a tettes, rendszerint tanú is van. A komolyabb feladatot rendsze-

rint az ismeretlen tettes által elkövetett bűntettek jelentik, a tanúk felkutatásának módszereit azonban mivel az nem tartozik szorosan a dolgozat tárgyához nem tartom szükségesnek ismertetni.

Ha tanú már ismert, a kihallgatás lefolytatásához szükséges első lépés a kihallgatást vezető személy felkészülése. A kihallgatásra való alapos felkészülés nélkül nem végezhető eredményes tevékenység. A felkészülés az alapul szolgáló bűnügy tanulmányozásával kezdődik. Ennek során a kihallgató számba veszi a már feldehárított tárgyi és személyi bizonyítékokat. Átnézi a helyszíni szemle jegyzőkönyvét, a helyszínrajzot, megtekinti a tárgyi bizonyítékokat, áttanulmányozza a szakértői véleményeket, és az előző kihallgatások jegyzőkönyveit. Rendszerezi a nyomozási tervbe felvenni szándékozott megismerendő kérdéseket abból a szempontból, hogy melyekre kaphat közülük választ a tanúkihallgatás lefolytatása során.

A felkészülés második lépcsőjét a kihallgatandó tanú bizonyos fokú előzetes megismerése Ilyen tájékozódó jellegű ismeretekre már a kihallgatás megtervezésénél szükség van. Így — amennyire lehet — a kihallgatást végző személynek ismernie kell a tanú megbízhatóságát, előéletét, műveltségi színvonalát, a terhelthez való viszonyát, azt hogy milyen érdekeltsége fűződik a terhelt elítéléséhez vagy felmentéséhez.

Ismernie kell továbbá a vizsgálat tárgyát képező bűncselekményhez fűződő esetleges kapcsolatát is (pl. kárigény). Ha egyes tanúk vonatkozásában előreláthatóan nem várható el az őszinte vallomás, a lehetőség szerint el kell tekinteni a kihallgatásuktól.

Mindezek figyelembevételével a nyomozó felállítja a tanúval tisztázandó kérdések sorrendjét és ezt rögzíti a kihallgatási tervben. A kihallgatási terv a kérdéseken kívül a tanúkra vonatkozó legfontosabb adatokat, a rákérdések módszereit és a bizonyítékok esetleges bemutatását rögzíti. Az utóbbira főként akkor van szükség, ha kihallgatást végző megtévesztő, vagy bizalmatlan típusú tanúval áll szemben. Az alkalmas pillanatban bemutatott tárgyi bizonyíték vallomásra készítheti a zárkózott, bizalmatlan tanút és általában őszinte tanúvallomáshoz vezet a megtévesztő tanú esetében.

A nyomozónak a kérdések rögzítésekor az ügygel kapcsolatos — a már beszerzett bizonyítékok tanulmányozásán alapuló — ismereteiből kell kiindulnia. Figyelembe kell venni azonban azt a lehetőséget is, hogy a tanú a nyomozási tervben behatárolt kérdések körén túlmenő, még nem ismer körülményekre vonatkozóan is képes adatokat szolgáltatni.

A kihallgatási tervet tehát rugalmasan kell kezelni, mert adott esetben taktikai okokból változhat a kérdések sorrendje, de maguk a felteendő kérdések is módosulhatnak.

A kihallgatás lefolytatására szolgáló hely megválasztása szintén igen fontos, itt szeretnék visszautalni az általános taktikai részben leírtakra. A kihallgatás időpontjának helyes kitűzése a helyiség megválasztásánál is fontosabb tényező az eljárás sikere szempontjából. Általában az észleléshez legközelebb eső időpont a legalkalmasabb, amikor a tanú emlékezete még éles, és az általa rögzített észlelések kevésbé vannak kitéve objektív és szubjektív hatásoknak.

Előfordulhat azonban olyan eset is, hogy a tanú észlelései az elkövetéshez közel eső időpontban erősen emocionálisak, ezért bizonyos időt kell hagyni neki a tárgyilagos emlékezet kialakulása érdekében. A kihallgatás időpontjának megválasztását elsősorban az befolyásolja, hogy rendelkezésre állnak-e a kihallgatáshoz szükséges adatok bizonyítékok.

Az időponthoz kapcsolódó kérdés a kihallgatások sorrendjének meghatározása is. A helyes sorrend felállítása nagy taktikai jelentőséggel bír, az eredményét jelentős mértékben befolyásolja, sőt el is döntheti. A kihallgatás sorrendjét meghatározó tényezők: az adott ügy sajátosságai, az egyes tanúvallomások várható tartalma és a tanúk objektív, valamint személyes adottságai. Ebből adódik, hogy a megtervezett kihallgatási sorrend az egyes tanúvallomások tartalmától gyakran megváltozik. Az is fontos továbbá, hogy az idézés vagy elővezetés után nyomban sor kerüljön a kihallgatásra. A hosszas várakozás a tanút lélektanilag kedvezőtlenül befo-

lyásolhatja bizonytalanság, szorongásos állapot alakulhat ki benne, amely tanúzási készségében korlátozza. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a követelményt sem, hogy a kölcsönös befolyásolás elkerülése végett a tanúk külön-külön hallgattassanak ki. Ezeknek a szabályoknak a be nem tartása komoly mértékben veszélyeztetheti a tanúvallomások megbízhatóságát.

A kihallgatás sikere sokszor a kihallgatást végző és a tanú között — a vallomástétel során kialakuló — viszonytól függ. Igen fontos, hogy a kihallgatást vezetőnek sikerüljön megnyerni a tanú bizalmát. A kihallgatást végzőnek ezért tudatosan törekednie kell a merev légkör, és adott esetben a tanú gátlásos, zárkózott magatartásának feloldására, ami azonban nem válhat barátkozási jellegűvé. A közeledésnek ez a fajtája ugyanis rendszerint a tanú bizalmatlanságának növekedéséhez vezet. A tanú bizalmatlansága tényközlései hitelességét is károsan befolyásolhatja. A kihallgatónak tehát mindvégig meg kell őriznie tekintéllyel párosuló határozottságát. Az erős és határozott egyéniség általában imponál az embereknek és a bizalom kialakulásához vezet, ha ez a határozottság megértéssel, segítőkészséggel párosul. Ha azonban a kölcsönös bizalom kiépítése teljesen lehetetlen, a nyomozó a birtokában levő ismeretekre támaszkodva egész leleményességét és hivatali tekintélyét felvonultatva igyekezzék a szükséges információkat megszerezni.

A kihallgatás három szakaszra osztható:

- 1. a tanú személyazonosságának tisztázása, egyéniségének megismerése és az ügghöz való kapcsolatának megállapítása;**
- 2. a tanú kötetlen elbeszélésének meghallgatása;**
- 3. a kihallgatást végző kérdéseinek feltevése, az erre kapott válaszok meghallgatása és rögzítése.**

A kihallgatás a tanú személyi adatainak tisztázásával kezdődik. Ekkor kell tájékoztatni a tanút a törvényes jogai felől, felhívni igazmondási kötelezettségére és ismertetni vele a hamis tanúzás büntetőjogi következményeit.

Ezt követi a tanú egyéniségének alaposabb megismerése, amelyre azért van szükség, hogy a kihallgatás módszerét ennek megfelelően lehessen megválasztani. Ezért helyes a kihallgatás megkezdése előtt valamilyen érdektelen témáról kötetlen beszélgetést folytatni. A beszélgetést úgy kell irányítani, hogy valamilyen kérdésben a tanú álláspontot foglaljon el. A nyomozó ügyesen fel épített ellenvetései-vel a tanú álláspontjához való ragaszkodásának mértékét ellenőrizheti és ezzel hozzávetőleg meg lehet állapítani a tanú befolyásolhatóságának fokát.

Következtetéseket kell levonni továbbá a tanúnak a kihallgatáshoz való hozzáállásából. A szenvedélyes hozzáállás rendszerint a tanú szubjektív jóhiszeműségét fejezi ki, de ezzel egyidejűleg felmerülhet a kétség állításainak objektív hitelt érdemlőségét illetően. Figyelembe kell venni a tanú esetleges emlékezetbeli és kifejezésbeli pontatlanságait is. Az eddig említett tényezők alakítják ki ugyanis a tanúvallomás értékét.

Minden egyes kihallgatás természetesen nem felelhet meg a vázolt követelményeknek, de súlyosabb bűnügyekben és jelentős kérdésekben nyilatkozó tanúk kihallgatása esetén következetesen kell törekedni ennek a feladatnak a megoldására is.

A tanúnak a kihallgatás során tanúsított magatartását pszichológiai szempontokból is figyelemmel kell kísérni, és ennek megfelelő bánásmódot célszerű vele tanúsítani. Találkozunk bőbeszédű tanúkkal, akik az ügy szempontjából lényegtelen tények aprólékos elmondásával megnehezítik a kihallgatást végző számára, hogy a tanú előadásából kihámozza a fontosat. Ennek a típusnak ellentéte a nehézkes tanú. Az előbbi típushoz tartozó tanút előadásában félbe kell szakítani, és a tárgyhoz tartozó kérdésekkel a lényeges tényekkel összefüggő válaszadásra készíteni. Az utóbbi típusú tanúnak pedig emlékezetét megfelelő kérdésekkel fel kell rázni anélkül, hogy őt szuggesztív módon befolyásolnánk. A félénk tanúval való helyes bánásmód az, ha a kihallgatás körülményeit úgy rendezzük, hogy az kötetlen beszélgetéssé váljon, és a tanú kisebbségi érzéseit levetkőzhesse.

A hiú embertípus központi személynek érzi magát a bűnügyben, nélküle — meggyőződése szerint— a nyomozás holtvágányra jutna. Ha vallomása hitelt érdemlőnek tűnik, meghagyhatjuk őt fontosságának tudatában, de mértéktartásra kell ébreszteni, ha vallomása láthatóan eltér a valóságtól. A bizalmatlan tanút figyelmeztetni kell állampolgári kötelezettségére és arra, hogy a szükséges adatok már nagy részben a nyomozó hatóság birtokában vannak. A megtévesztő tanút bizonyos idő elteltével, vallomásának alkalmas szakaszában le kell leplezni, a hamis tanúzás törvényes következményeire ismételten figyelmeztetni és újból módot adni arra, hogy őszinte vallomást tegyen.

A kihallgatás lefolytatásának második szakaszában a tanú kötetlen, összefüggő elbeszélésének meghallgatása képezi a nyomozó feladatát. Fel kell kérni a tanút arra, hogy az ügyvel kapcsolatos észleléseit teljes egészében mondja el. Az eseményeket teljességben azért kell elmondani, mert ezzel elejét vesszük a tanú azon utólagos kifogásának, hogy valamely fontos részt azért nem említett, mert azt nem kérdezték tőle. Fel kell hívni arra, hogy mondanivalóját az észlelések sorrendjében adja elő. Ez nemcsak a vallomás érthetőségét fokozza, hanem ez a módszer határozott fonalat ad a tanú visszaemlékezése számára is. ***Itt szeretnék visszautalni az általános taktikában a kihallgatás szakaszait tárgyaló részben leírt, igen komoly kutatásokkal alátámasztott új kihallgatási technika a kognitív interjú felvétele során megkövetelt azon gyakorlatra, hogy a kihallgatott kötetlen, összefüggő elbeszélését nem szabad közbekérdezéssel a kihallgatás ezen szakaszában megzavarni.***

Az összefüggő előadás meghallgatása intenzív szellemi munkát követel meg a nyomozótól, akinek tudnia kell gyorsan tájékozódni a vallomás során feltárt új tényeket illetően. Észre kell vennie az előadásban előforduló logikai ellentmondásokat, vagy a többi bizonyítékkal való ellentmondást fel kell fedeznie a tanú vallomásában előforduló hézagokat, hogy mindezekre majd a kérdésfeltevés szakaszában vissza tudjon térni. Ezért helyes az, ha a nyomozó a tanú vallomásában észlelt ellentmondásokat vagy hiányosságokat tömören, röviden feljegyzi. Igen fontos a

kihallgató személy fegyelmezett nyugodt viselkedése, de főként az, hogy ne mutasson érdektelenséget a tanú vallomása iránt. Lehetőség szerint a tanút nem kell megszakítani összefüggő előadásában. Ha azonban erre mégis szükség van, mert a tanú eltért a tárgytól, a nyomozónak érteni kell ahhoz, hogy észrevétlenül helyes vágányra irányítson.

A kötetlen elbeszélés meghallgatása után a kérdések feltevésének szakasza következik. A tanú kérdezésével kapcsolatos legfontosabb taktikai szabályokat az alábbiakban lehet össze foglalni:

A kérdések feltevésére csak akkor kerülhet sor, ha a tanú az összefüggő elbeszélését már befejezte és előadásával kapcsolatban az esetleges pótlólagos információkat is közölte a nyomozóval. (Kivéve azt az esetet természetesen, ha a kihallgatást vezető arról győződik meg, hogy a tanú nem képes összefüggő előadásra.) A kérdéseket a legegyszerűbb és legvilágosabb megfogalmazásban kell feltenni és a kihallgatónak meg kell győződnie arról, hogy azokat a tanú megértette-e.

Egyszerre csak egy kérdést szabad tisztázni a tanúval, mert több kérdés egyidejű megragadása zavaró hatást kelt. Ez azt jelenti, hogy csak egy bizonyos probléma tisztázása után lehet áttérni újabb kérdésre. Ha azonban a nyomozó azt észleli, hogy a tanú „betanult” szöveget mond el, akkor több probléma egyidejű megragadásával kell megzavarni, és a kérdések párhuzamos tisztázásával kell kizökkenteni a tanút betanult vallomásából.

A kihallgatás egész menetében törekedni kell az olyan kérdések elkerülésére, amelyek befolyást gyakorolhatnak a tanúra. Az ilyen kérdések céltalanná tehetik magát a kihallgatást, mivel eredménye nem a tanú valóságos ismereteinek kihámozása lesz, hanem a nyomozó által feltételezett verzió igazolása. Kerülni kell azt is, hogy a tanú igennel vagy nemmel válaszolja meg a kérdéseket. Sok esetben az ilyen válaszadás a nyomozó „állításának” megerősítését vagy tagadását jelenti és

félreérthetővé teszi a tanúvallomást. Ugyanakkor azonban a tanútól meg kell követelni a világos, egyértelmű válaszokat.

A kihallgatás során mindvégig segítséget kell nyújtani a tanúnak a visszaemlékezéshez. (Pl. személyek, tárgyak, fényképek bemutatása.) Ki kell térni annak vizsgálatára is, hogy a tanú hogyan jutott az ismeretek birtokába. Személyes észlelés esetén tájékozódni szükséges az észlelés körülményei felől is.

A kihallgatás folyamán a nyomozónak a kérdésekre kapott válaszokat össze kell vetnie a tanú összefüggő előadásában közölt adatokkal. Az esetleges eltéréseket célszerű nyomban tisztázni. A tanú nyilatkozatainak hitelt érdemlőségét pedig minden esetben ellenőrizni kell.

A kihallgatás befejezése után ki kell térni arra, hogy szükség lesz-e még később is a tanúra. Célszerű már ekkor megbeszélni vele a következő kihallgatás – vagy más eljárási cselekmény – időpontját. Helyes arról is tájékoztatni, hogy a bíróság valószínűleg kihallgatja majd, mert ítéletét csak a tárgyaláson közvetlenül megvizsgált bizonyítékokra alapozhatja.

Az előzőekben a kihallgatási taktika általános szabályairól volt szó, olyan módszerekről, amelyek a tanúk nagy részével szemben célravezetőek lehetnek. A kihallgatandó tanú sajátos egyéniségétől függően a kikérdezés módszere a fentiektől természetesen eltérően is alakulhat.

2. A gyermekkorú sértettek kihallgatásának speciális szabályai és taktikája

Magától értetődő, hogy bizonyos eltéréseket kell alkalmazni nem csak a gyermekkorúak de a fiatalkorúak kihallgatása alkalmával is. Az eltérő taktika megválasztását a gyermek és fiatalkorúak lelki és fizikai tulajdonságainak speciális jellege teszi indokolttá. A gyermek, és fiatalkorúak tanúzási képessége a szellemi és biológiai éréssel párhuzamosan alakul és változásokon megy keresztül. Sajnos több büntető ügyben a gyermek és fiatalkorúak tanúkihallgatása nélkülözhetetlen (pl. nemi erkölcs elleni bűncselekmények sértettjei) Ezért ki kell térni azokra a kérdésekre, amelyek a gyermek és fiatalkorúakkal szembeni helyes kihallgatási taktikát megalapozzák, előre bocsátva azonban azt, hogy éles határvonal húzódik a Be.-ben a gyermekkorúakra és a fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás között.

Már kétéves gyerekek is képesek visszaemlékezni megtörtént eseményekre viszonylag hosszú időn keresztül, főként ha volt valamiféle előzetes tudásuk is a történetekre vonatkozóan. Hároméves kor után a gyerekeknek már megvan a képességük, hogy hozzávetőlegesen pontos és teljes tanúvallomást tegyenek, ha a meghallgatásuk előtt vagy annak során nem próbálják befolyásolni őket félrevezető információkkal vagy szuggesztív kérdésekkel.

A 6 és 10 év közötti gyermek éles megfigyelő képességgel rendelkezik a részjelenségeket illetően és megfigyeléseit pontosan megtartja emlékezetében. A jelenségek összefüggéseit azonban nem képes felismerni és kifejezni. Ezért helyes, ha a kihallgató az ilyen korú gyermekeket a részjelenségekre vonatkozóan kérdezi ki. Az így kihallgatott 6 és 10 év közötti gyermekek igen jó tanúk lehetnek, ha vallomásukat minden befolyásoltságtól mentesen teszik meg, azaz kevésbé hatnak náluk szubjektív tényezők, ellenállóbbak is a befolyásolással szemben. Nagyon fontos azonban kiemelni, hogy erőteljes befolyásolás hatására bármelyik gyereket rá lehet venni, hogy ne az igazságnak megfelelő vallomást tegyen.²²

---

²² Kulcsár Gabriella-Pásztor Attila: A gyermek tanúvallomások információtartalmának torzulási lehetőségei. Rendészeti Szemle. 2007/5 97.o.

A 10 és 14 év közötti gyermek már a valóság megragadására és a jelenségek összefüggéseinek kifejezésére törekszik, ezen kívül ösztönösen szintén ellenáll a befolyásolásnak. Értelmes és jó kifejező képességgel rendelkező ilyen korú gyermek általában ideális tanú lehet. Ez a korosztály azonban hajlamos arra, hogy az észlelt valóság-elemekbe irreális elképzeléseket vegyítsen, és előfordul, nem képes a valóságos és a képzelt elemek szétválasztására.

14 és 18 év közötti fiatalok sok esetben objektív és szavahihető tanúknak bizonyulnak. Általában azonban túlságosan intenzív lelki életet élnek ahhoz, hogy más személyeknek, különösen a nem velük egy korosztályba tartozó embereknek tehát náluk idősebbeknek vagy fiatalabbaknak dolgai érdeklődést keltsenek bennük. Észleléseik nem párosulnak éles megfigyeléssel, ezért az általuk észlelt körülményekre vonatkozóan gyakran elnagyolt vallomást tesznek.²³

Gyermekkorú és fiatalkorú tanú esetében a kihallgatás három szakaszos felépítésére nincs szükség. A kihallgatást kötetlen formában, baráti beszélgetés keretében célszerű lebonyolítani.²⁴ Ha azonban a fiatalkorú tanú nevetlenül, kihívóan viselkedik, a kihallgatást hivatalos légkörben kell lefolytatni.

Azt, hogy a gyermekkorú tanúktól milyen valóságtartalmú vallomás várható (tanúzási képesség) többnyire nem lehet még a fentiek figyelembevételével sem előre megjósolni. A gyermekkorú sértett tanúk kihallgatását azonban a hatályos Be. rendkívül szigorú eljárási szabályokhoz köti, gyakorlatilag a nyomozó hatóság tagja részére nem is teszi lehetővé. Ezt az álláspontot a törvény különböző szakaszainak összevetésével könnyen megérthetjük. A Be.86.§-a tartalmazza a 14. életévüket meg nem haladott személyek kihallgatására vonatkozó szabályokat. A Be.86.§ (1) bekezdése szerint a 14 éven aluli személy kihallgatására kivételesen akkor kerülhet sor, ha a gyermek vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. A Be.86.§ (2) bekezdése értelmében, aki szellemi vagy egyéb állapota miatt korlátozottan képes megítélni vallomása megtagadásának jelentőségét, tanúként csak akkor hallgatható ki, ha vallomást kíván tenni és törvényes képviselője,

---

²³ Csehné dr. Varga Gabriella: A tanú kihallgatásának taktikája a nyomozásban. Ügyészségi Értesítő 1977. évi 4. szám

²⁴ Sajnos találkoztam olyan nyomozási bíróval is, aki a nemi erkölcs elleni bűncselekmény 8 éves sértettjét a bírói pulpitusról, talárban hallgatta ki.

vagy a tanúként kihallgatandó által megjelölt hozzátartozó hozzájárul. A Be. 207. § (4) bekezdése szerint a **nyomozási bíró** a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná. A Be. 280. § (1) bekezdése szerint a tizennegyedik életévét be nem töltött személy tanúkénti kihallgatását – az érintett életkori sajátosságaira figyelemmel, továbbá kímélete érdekében – lehetőleg el kell kerülni. Amennyiben a kihallgatás mellőzhetetlen, a kihallgatandó személy lehető legnagyobb kíméletére kell törekedni. Ezzel függ össze a törvény azon rendelkezése, mely szerint, ha a tárgyalás időpontjában tizennegyedik életévét be nem töltött olyan személy tanúkénti kihallgatása válik utóbb szükségessé, akit a nyomozás során a **bíróság** tanúként nem hallgatott ki, a kihallgatást **kiküldött bíró** vagy **megkeresett bíróság** útján kell foganatosítani [Be. 280.§ (2)].

A fentiek alapján tehát gyermekkorú személy kihallgatására a nyomozás során csak kivételesen és csak nyomozási bíró előtt, a tanú törvényes képviselőjének vagy általa megjelölt hozzátartozójának hozzájárulása után van lehetőség.²⁵A kihallgatásra szaktanácsadóként a nyomozási bíró előtti eljárásban is indokolt igazságügyi pszichológust kirendelni.

Személyes tapasztalatom alapján a nyomozó hatóság ennek ellenére a sérelmükre elkövetett bűncselekmények esetén – legtöbbször igazságügyi pszichológus bevonásával – rendszeresen kihallgat gyermekkorú személyeket. Nem vitatva a nyomozó hatóság jószándékát, ez azért is aggályos, mert egy esetleges hatályon kívül helyezés annak minden következményével azt eredményezheti, hogy egy kiemelt társadalomra veszélyességű bűncselekmény elkövetője végül csekély büntetéssel vagy akár büntetés nélkül „megúszhatja”.

---

²⁵ Fentiek figyelmen kívül hagyása lényeges eljárási szabálysértésként értékelendő, ami hatályon kívül helyezést von maga után lsd. pl. BH. 2006. 242 vagy Pécsi Ítéletábla Bf. 181/2005/3

3. A családon belüli erőszak sértettjeinek speciális kihallgatási taktikája

Bár a családon belüli erőszak sértettjei – legtöbb esetben bántalmazott nők – kihallgatása elvileg nem sokban különbözhet bármely erőszakos bűncselekmény sértettjének kihallgatásától, mégis vannak olyan kérdések illetve helyzetek, ami miatt indokolt lehet speciális kihallgatási taktika kidolgozása. Maguk a sértettek a legtöbb esetben egyébként azt sérelmezik a velük kapcsolatba került nyomozó hatósággal szemben, hogy nem veszik elég komolyan a problémájukat, a hatóság eljáró tagjai hajlamosak elbagatellizálni a történeteket, illetve eleve előítélettel állnak hozzá az ilyen ügyekhez.

A kihallgatás elején be kell mutatkozni a sértettnek és fel kell világosítani a jogairól és az eljárás menetéről, mielőtt elkezdődik a tényleges kihallgatása. A sértettnek nagyon nehezebbé esik beszélnie a történetéről. Ezt értékelni kell, mint ahogy komolyan kell venni tapasztalatait, szükségleteit vagy félelmeit. Fontos, hogy a meghallgatás során a sértett érezhesse, hogy a rendőrségi beavatkozás elsődleges célja az ő biztonságának megteremtése és a helyzet rendezése. Ezért ne csak az éppen a rendőrség látószögébe került legutóbbi támadásról kell kikérdezni. A sértett biztonságának érdekében fel kell térképezni, hogy mennyire van veszélyben, és ki kell dolgozni egy reális biztonsági tervet (mit tehet? kihez fordulhat? milyen egyéb lehetőségei vannak a jogi út mellett?).

A kihallgatás elején le kell szögezni, hogy az elszenvedett erőszak nem a sértett hibája. Az erőszakért a tettet terheli a felelősség és erre semmilyen mentség nincs. Biztosítani kell a sértettet, hogy nem kételkednek a szavaiban. Nyitott kérdések alkalmazásával elkerülhető, hogy ne a kihallgató által feltételezett cselekményekre szűküljön a sértett vallomása. A kérdéseknek nem csak az elszenvedett testi, hanem az egyéb bántalmazásokra is ki kell terjednie (fenyegetés, tárgyak tönkretétele, háziállatok bántalmazása, szexuális visszaélés).²⁶

---

²⁶ NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület tájékoztatója a rendőrség számára. http://www.police.hu/megelozes/bunmegelozes/csaladi_eroszak/nane.

A kihallgatás egyebekben semmiben nem különbözik az egyéb sértettek kihallgatásától, tehát a a tanúra vonatkozó eljárásjogi és krimináltaktikai szabályok érvényesek, a különbség – ha egyáltalán beszélhetünk ilyenről – a kihallgató személynek kiválasztásában, fokozott empátiás érzékének jelentőségében rejlik, ezért célszerű ezeket a kihallgatásokat a hasonló ügyekben nagy tapasztalattal rendelkező nő kollégákra bízni.

IV. A GYANÚSÍTOTT KIHALLGATÁSÁNAK TAKTIKÁJA

A gyanúsított kihallgatásának hatályos büntetőeljárás jogunk nem tulajdonít kiemelt jelentőséget. Ez kitűnik abból is, hogy a Be. 118. § (2) bekezdése szerint „*A terhelt beismerése esetén - ha e törvény eltérően nem rendelkezik - meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is.*”²⁷ A terhelt vallomása tehát csak egy a felhasználható bizonyítékok közül és önmagában semmiképpen sem elegendő a bűnösség megállapításához. Ugyanakkor az elkövető az, aki mindenképpen ismeri a bűncselekmény indítékát, célját, saját cselekvését a szándék kialakulásától — a bűntény megvalósításán keresztül — egészen a felelősségrevonásig; általában ő tudja legrészletesebben előadni a gondatlan elkövetés folyamatát is. Sok esetben egyedül az elkövető tudja elmondani az értékek, az elkövetési eszközök, az áldozat elrejtésének helyét, áldozatának a bűncselekmény lefolyása alatt tanúsított magatartását. Önmagáról tett, és környezetével kapcsolatos nyilatkozata hozzásegíthet személye és cselekménye társadalomra veszélyességének megítéléséhez is. Sok esetben a gyanúsított vallomása támpontot nyújt a nyomozás irányának meghatározásához, a további bizonyítási cselekmények lefolytatásához, egyáltalán ahhoz, hogy miképpen lehet az adott bűncselekményt bebizonyítani. A gyanúsított kihallgatásának célja tehát nem a beismerő, hanem a feltáró jellegű, az igazságnak megfelelő vallomás megszerzése.²⁸ A helyes taktika alkalmazása,

²⁷ Abból a szempontból viszont a törvény kiemeli, hogy – bizonyos feltételek esetén – a beismerő vallomás az alapfeltétele az eljárást gyorsító tárgyalásról lemondás intézményének.

a kihallgatás említett céljának szem előtt tartása különösen fontos akkor, ha esetleg ártatlan emberre terelődött a gyanú.²⁹

1. A gyanúsított kihallgatásának eljárásjogi szabályai, menete

Mivel a gyanúsítottá nyilvánításnak eljárásjogi szempontból (is) rendkívül súlyos következményei vannak, ezért az eddigiektől eltérően az eljárásjogi szabályokat részletesebben ismertetem.

A terhelti minőség a gyanúsítás közlésével keletkezik. [Be. 179. § (2)] A gyanúsítottnak a Be-ben meghatározott jogai gyakorlását ettől az időponttól kezdve kell biztosítani, kötelezettségei is ettől az időponttól – a megalapozott gyanú közlésétől – kezdődnek. A terhelt első kihallgatásának az elsődleges célja pont a megalapozott gyanú közlése, amelynek fennálltáról a nyomozó hatóság dönt. A nyomozás céljából rendelkezésre álló határidőn belül – számításba véve a gyanúsított vallomásának ellenőrzéséhez szükséges nyomozati feladatokat is - a nyomozó hatóság dönti el azt is, hogy **mikor** vonja be a gyanúsítottat az eljárásba. Ez alól egyetlen kivétel van: a fogva lévő gyanúsítottat huszonnégy órán belül ki kell hallgatni, amely határidő az előállításától kezdődik [Be. 179. § (1)].³⁰

A gyanúsított kihallgatására halaszthatatlan nyomozati cselekményként nem kerülhet sor.

A gyanúsított *kihallgatásának* szabályait a Be. 179-181.§. ill. – a bírói szakban - a 288-291 §-ai, a gyanúsított *vallomására* vonatkozó rendelkezéseket a Be. 117-118.§-ai, az ezekkel összefüggő részletrendelkezéseket pedig a 23/2003. (VI.24) BM-IM együttes rendelet – NYOR – ,a 17/2003. (VII.1) PM-IM együttes rendelet, illetve a 11/2003. (ÜK.7) LÜ Utasítás tartalmazzák.

²⁹ Bár a hazai büntető igazságszolgáltatásban nemzetközi összehasonlításban is rendkívül ritka, mégis előfordult, hogy – köztörvényes bűncselekmény miatt – utóbb ártatlannak bizonyult személyt ítélték el.

³⁰ Az előállításától és nem az őrizetbe vételének időpontjától! A nyomozó hatóság néha hajlamos ezt a szabályt nagyvonalúan kezelni.

A gyanúsított kihallgatása előtt meg kell állapítani a személyazonosságát. A személyi adatok felvétele még nem tartozik a gyanúsított kihallgatása körébe, megelőzi a kihallgatását, kizárólag a személyazonosság megállapítását szolgálja. A személyazonosság megállapítása érdekében feltett kérdésekre a gyanúsított akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadja.

A gyanúsított nem köteles vallomást tenni és erre a jogára a kihallgatás megkezdésekor feltétlenül figyelmeztetni kell.

A figyelmeztetésnek, illetve kioktatásnak megkülönböztetett jelentősége van, hiszen ezen múlik az, hogy a gyanúsított vallomását a továbbiakban a hatóságok hogyan és miképpen értékelik, adott esetben a gyanúsított vallomása a büntetőjogi felelősségét is alapvetően érintheti. Ennek megfelelően a törvény előírja, hogy a figyelmeztetést és az erre adott választ szó szerint kell jegyzőkönyvben rögzíteni. Ilyen körülmények között a gyanúsított utóbb nem hivatkozhat arra, hogy nem volt tisztában a vallomás megtagadásának vagy a vallomás megtételének lehetőségeivel és nem volt tisztában azok következményeivel.

Megkülönböztetett jelentőségét igazolja az, hogy a figyelmeztetés és a válasz szó szerinti jegyzőkönyvezésének elmulasztása azzal a következménnyel jár, hogy a gyanúsított vallomása a továbbiakban mint bizonyítási eszköz nem vehető figyelembe.

A törvény szerkezetéből tehát az következik, hogy a figyelmeztetésnek a 117. § (1) bekezdésben írt személyi adatok felvétele után kell elhangoznia, így ebből következően a vallomástétel megtagadásának a joga az e kérdésekre vonatkozó válszokra nem vonatkozhat, ugyanis a vallomástételi jog kizárólag a gyanúsított személyazonosságának megállapítása után keletkezik.

A törvény egyértelmű és félreérthetetlen megfogalmazást tartalmaz a tekintetben, hogy a gyanúsított kihallgatása a személyazonosság megállapítása és a (2) bekezdésben írt kioktatás után kezdődik. A kihallgatás megkezdésekor a gyanúsítottnak nyilatkoznia kell a foglalkozására, munkahelyére, iskolai végzettségére, családi, kereseti és vagyoni körülményeire, továbbá a korábbi büntetésére vagy büntetéseire és az eljárás tárgyától függően a katonai rendfokozatára és a kintüntetéseire vo-

natkozó kérdésekre. A terhelt részletes kihallgatásának szabályait a Be. 179., 180., illetve a 288-291. §-ok szabályozzák.

Amennyiben a gyanúsított a kioktatást követően kijelenti, hogy élni kíván a törvény biztosította jogával és nem tesz vallomást, úgy azt messzemenően tiszteletben kell tartani, ugyanakkor viszont figyelmeztetni kell arra is, hogy a vallomás megtagadása az eljárás tovább folytatását nem akadályozza.

Amennyiben a gyanúsított a vallomástételt megtagadta, nem csupán kérdések nem intézhetők hozzá, hanem a többi gyanúsítottal és a tanúkkal sem szembesíthető. Ugyanakkor viszont eljárásjogilag megoldható, hogy a további gyanúsítottak, illetve a tanúk kihallgatását követően nyilatkoztatni lehet, kíván-e észrevételt tenni a vallomásokra vagy sem. Amennyiben úgy dönt, hogy igen, abban az esetben további kérdések is intézhetők hozzá, sőt a tanúval, illetve gyanúsított társsal is szembesíthető.

Abban az esetben, amennyiben a gyanúsított vallomást kíván tenni, ennek a lehetőségét biztosítani kell. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a hatóságnak térben, időben biztosítania kell, hogy a gyanúsított a vele szemben felhozott váddal kapcsolatosan nyilatkozzék.³¹

A gyanúsítottal a vonatkozó jogszabályok megjelölésével közölni kell a gyanúsítás lényegét olyan mélységben, hogy számára abból kitűnjék: milyen magatartás miatt vonták eljárás alá. Több bűncselekmény esetén a közlésnek egyenként kell történnie és ennek a jegyzőkönyvből is ki kell tűnnie. Amennyiben a gyanúsítottként már korábban kihallgatott személy terhére újabb bűncselekményt kíván a hatóság felróni, akkor ugyanígy kell eljárnia.

A gyanúsítottat a megalapozott gyanú közlését követően figyelmeztetni kell a védelemmel kapcsolatos jogaira, és még a részletes kihallgatása előtt tájékoztatni kell a védőválasztás, védő kirendelésének lehetőségére. Amennyiben a gyanúsított úgy nyilatkozik, hogy erről később dönt, úgy a védő azonnali kirendelésének el-

---

³¹ Az eljárásjogi szabályokat a CompLex Jogtár Plusz a Be. megfelelő szakaszaihoz fűzött magyarázata alapján ismertetem.

maradása kötelező védelem esetén sem sérti a Be. 5. § (1) bekezdésében írt alapelvet.

2. A gyanúsított kihallgatásának taktikai sajátosságai

A gyanúsított vallomásának beszerzése során mindig számolni kell a gyanúsítottnak a kihallgatás, illetve a büntetőeljárás alatt tanúsított magatartását motíváló tényezőkkel. Nem csak a gyanúsított személyisége, hanem

- a bűncselekményhez fűződő viszonya (első büntényes vagy a cselekményét gondatlanul követte el, avagy aktív, bűnöző életmódot folytató személy),
- a vizsgált bűncselekmény indítékai (haszonszerzés vagy éppen jogilag és emberileg is méltányolható személyes indulatok, érzelmek),
- a bűncselekmény miatt érzett (vagy nem érzett) felelősség

és sok más összetevő határozza meg, hogy az adott személy hogyan követi el a bűncselekményt, mi mindent tesz meg azért, hogy a felelősségre vonást elkerülje, mennyire aktívan védekezik a nyomozó hatóságnak a bűncselekmény felderítésére és bizonyítására irányuló cselekvéseivel szemben.

Ma már az elkövetők nagy része tudatosan készül a védekezésre. Ha lehetősége van rá, még az eljárás alatt is igyekezik a bizonyítékokat megsemmisíteni, megváltoztatni, vagy tervszerűen, céltudatosan törekszik a kihallgatás megzavarására, a nyomozóhatóság félrevezetésére, az eljárás megnehezítésére. Ezért is rendkívül fontos a kihallgatásra való felkészülés, a kihallgatás megtervezése.

A kihallgatásra való felkészülés során az alábbi szempontok figyelembevételével érdemes eljárni:

- a kihallgatás előtt szerezzük be a büntettek nyilvántartásából a gyanúsított előéletére vonatkozó adatokat (priusz), ha büntetett, az előző eljárás anyagát és eze-

ket is használjuk fel az iratok tanulmányozása közben, a gyanúsított személyiségének megismerése, várható magatartásának felmérése, valamint a helyes taktika kialakítása érdekében.

- a bűncselekmény jellegének megfelelően igénybe kell venni az egyéb központi és helyi nyilvántartásokat is (gépjármű nyilvántartás, cégnyilvántartás stb.)
- ha szükséges illetve ha a törvény erejénél fogva az kötelező (fiatalkorú gyanúsított), készítsünk környezettanulmányt.
- az iratok tanulmányozása és az eddig beszerzett adatok alapján feltenni kívánt kérdéseket állítsuk össze a sorrendjüknek megfelelően, illetve fogalmazzuk meg és írjuk le a közölni kívánt gyanúsítás szövegét és törvényi minősítését.³²
- a kihallgatás megszervezésére fordítsunk külön gondot: kit kell értesíteni a kihallgatásról, hogyan biztosítható a gyanúsított jelenléte (idézés, elővezetés, fogdából való előállítás, BV Intézetből történő kikérés), szükség van-e valamilyen biztonsági intézkedésre stb.

A fogadás szakasza. A gyanúsítottat olyan időpontra idézzük be és olyan helyen várakoztassuk (amennyiben ez egyáltalán szükséges), hogy ne találkozhasson az ügy más szereplőivel.

Nemcsak az a veszély áll fenn, hogy összebeszél valakivel, hanem felismerésre bemutatáskor is joggal hivatkozhat arra, hogy a tanú azért ismerte fel, mert néhány perce vagy órája találkoztak a folyosón. Előfordulhat az is, hogy egy ilyen találkozás miatt egy újabban felkutatott sértettel való szembesítés elveszíti váratlanságát stb.

A pszichológiai kontaktus megteremtéséhez fel kell használni a gyanúsított személyiségéről, előéletéről, magatartásáról, személyes körülményeiről beszerzett és tanulmányozott adatokat. A kapcsolat kialakításában és a kihallgatás lefolytatásában rendszerint jól kihasználhatjuk a gyanúsított időben felismert hiúságát, szereplési vágyát, nagyképűségét, sértődöttségét. Az ilyen beállítottságú, hangulatú embereket viszonylag könnyű rávenni arra, hogy önmagukról beszéljenek, eldicsekedjenek tetteikkel, előadják sajátos álláspontjukat.

---

³² Lakatos János id. mű 279 old. A gyakorlatban ezzel kapcsolatosan rengeteg probléma merül fel, nagyon sokszor köszönő viszonyban sincsenek a gyanúsításban közölt tényállások az elkövetett cselekmény történeti és törvényi tényállásával.

Más magatartási vonalat kell követni azokkal szemben, akikről megállapítjuk, hogy félrevezették őket, a bűncselekmény gondatlanságuk miatt következett be, vagy a kihallgatás során tanúsított magatartásuk arra utal, hogy cselekedetüket őszintén megbánták. Ilyenkor sokkal inkább éreztetni kell segítőkészségünket, és azt is, hogy a hatóságok nemcsak a terhelő adatokat állapítják meg, hanem az objektív igazság feltárására törekednek.³³

Gyakori, hogy a gyanúsított az első kihallgatása előtt még nem is tudja pontosan, hogy milyen ügyben kell vallomást tennie. Mivel a kialakítandó kapcsolatot ez is motiválhatja, a személyazonosság ellenőrzése után ennek a kérdésnek a tisztázásával is kezdhethjük a beszélgetést.

Előfordul, hogy a gyanúsított már a személyi adataival, életrajzával kapcsolatban sem mond teljes mértékben igazat. A rutinos bűnözőknél célszerű a kérdés szakára hagyni az ilyen hazugság leleplezését, míg az első bűntényeseknél helyesebb már itt megállni és megismételni az őszinte, feltáró jellegű vallomás jelentőségéről adott felvilágosítást.³⁴

A vagyoni, jövedelmi viszonyok tisztázására fokozott gondot kell fordítani azokban az ügyekben, amikor a gyanúsított meg nem térült kárt okozott és az eljárás adatai arra utalnak, hogy vagyoni körülményei lehetővé teszik a kár megtérítését vagy vagyoni jellegű hátrány alkalmazását. A közvetítői eljárás nyomozati szakot követően lehetséges későbbi alkalmazhatósága kérdésében is itt indokolt felvilágosítást adni.

A gyanúsítottat nyilatkoztatni kell az előéletével kapcsolatban is. Ennek kapcsán röviden kitérhetünk arra, hogy a korábbi büntetőeljárás hogyan zajlott le. Érdeemes megfigyelni, hogyan ad választ, mert valószínűleg hasonló felfogásban nyilatkozik majd a terhére rótt bűncselekménnyel kapcsolatban is.

Mind az első, mind a folytatólagos kihallgatás fogadási szakasza sajátosan alakul a fogvatartott gyanúsított esetében. Az ilyen személyek rendszerint pontosan

---

³³

Lakatos János id. mű 280. old.

san tudják, hogy miért kerültek előzetes fogvatartásba és legtöbbször az a legnagyobb gondjuk, hogy miképpen szabadulhatnak ki minél előbb. A fogvalévő gyanúsított és a külvilág között kétségtelenül az előadó a legfontosabb összekötő kapocs. Amellett, hogy ez a kontaktus alakításában hasznosítható, semmiképpen sem lehet visszaélés alapja.

A fogvatartottól minden kihallgatása előtt célszerű érdeklődni a fogdabeli magatartásáról, esetleges problémáiról (helyes, ha előtte a fogdaőröknél, a BV-nél is tájékozódunk; ismernünk kell a fogvatartottakra vonatkozó jogszabályokat, sőt az adott fogda, BV Intézet elhelyezési rendjét is).

A kihallgatások és más nyomozási cselekmények alatt vagy azok közti időben tanúsított nyomozói magatartás jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy a fogvalévő gyanúsított megfelelő irányban változtasson a magatartásán, respektálja előadóját és bízson is benne.

A folytatólagos kihallgatások előtt már többnyire megismerjük a gyanúsított magatartás vonalának indítékait, mozgatórugóit. Így mód nyílna a kialakult kapcsolat fokozatos változtatására, erősítésére, az adott kihallgatáshoz szükséges hangulat kialakítására. Ebben felhasználhatjuk — a nyomozási érdekek sérelme nélkül — az időközben beszerzett bizonyítékokat is (pl. tájékoztatjuk a gyanúsítottat valamely mentő körülményt tartalmazó tanúvallomás vagy megmutatjuk büntőrszolgálati vallomásának egyes részleteit stb.).

A nyomozás egyéb adatai alapján értékelni és ellenőrizni kell a gyanúsított vallomásának őszinteségét, valóságát, adatainak hitelességét. Meg kell állapítani, hol van ellentmondás; hézag, hol hiányzik az egyes tények közötti összefüggés, hol tapasztaljuk, hogy a gyanúsított leplezni igyekszik cselekedetét. Ezek tisztázása során azt is vizsgáljuk meg, hogy mire alapozza az általa elmondottakat, milyen magyarázatot tud adni a vallomásának hiányosságaira. Minden, a gyanúsított által előadott tény hozzájárulhat a bűncselekmény felderítéséhez, hiszen a vallomást –

akár tagadó, akár beismerő – gondosan ellenőrizni kell: egyrészt a már meglévő adatok alapján, másrészt a szükséges újabb nyomozási cselekmények útján.³⁵

A vallomást abból a szempontból is értékelni kell, hogy tartalmaz-e olyan tényeket amelyekről csak a bűncselekmény elkövetője tudhat. Néha csak az aprólékos elemzés és értékelés képes feltárni, hogy a gyanúsított beismerő vallomása hamis, nem ő követte el a bűncselekményt, csupán a helyszínen és a nyomozási cselekmények során megismert adatokból kombinálta össze a vallomását, amely ennél fogva hihetőnek tűnt és egyes bizonyítékkal összhangban is állt.³⁶ Minél részletesebben vizsgáljuk meg az egyes bűncselekmények minden mozzanatát – a szándék kialakulásától a végrehajtás után tanúsított magatartásig – annál pontosabban ellenőrizhetjük a gyanúsított vallomását és más bizonyítékaink helytállóságát is.

A gyanúsítottai vallomás ellenőrzésének egyik fontos eleme a gyanúsított alibi-jének ellenőrzése. Tulajdonképpen azt kell megállapítani, hogy a gyanúsított a bűncselekmények elkövetésének időpontjában egyáltalán ott lehetett-e az elkövetés helyszínén. Ennek nyilvánvalóan olyan ügyekben van jelentősége, amelyekben a gyanúsítottnak a bűncselekmény elkövetéséhez meghatározott időben, meghatározott helyen kellett tartózkodnia.

Sokszor előfordul, hogy ilyenkor a gyanúsított azzal védekezik, hogy a kérdéses időben másutt volt, tehát ő nem követhette el a vizsgált bűncselekményt. A megalapozott és ellenőrzött alibi meggyőzően bizonyíthatja a gyanúsított ártatlanságát. A gyanúsítottai védekezés ellenőrzése, ezen belül az alibi megállapítása a nyomozó hatóság feladata. Jelentőségét a bűnözők is jól ismerik, ezért sokszor előre gondoskodnak olyan alibiről, amelynek tarthatatlanságát csak alapos, sokoldalú elemzés és ellenőrzés útján lehet megállapítani.

Az alibi ellenőrzés alapfeltétele, hogy minél pontosabban behatároljuk, hogy a bűncselekmény mikor történt, elkövetése mennyi időt vett igénybe. Ezt sokszor csak szakértői vizsgálat, bizonyítási kísérlet vagy más nyomozási cselekmények,

---

³⁵ Lakatos János id. mű 282. old.

³⁶ Soós Lajos a hírhedt rendőrgyilkos pl. a nyomozás során magára vállalta a Budapesten a Hungária körúti OTP-ben elkövetett kettős emberölést, szándéka nyilvánvalóan az eljárás elhúzására – és így a halálbüntetés minél későbbi végrehajtására – irányult.

az egyes nyomok, elváltozások, bizonyítékok összefüggéseinek vizsgálata útján tudjuk megállapítani. Ha nincsenek közvetlen adatok (pl. valaki látta a cselekményt) az elkövetés időpontjára, rögzíteni kell azt az időpontot, amikor még nem történt meg a bűncselekmény és azt, amikor már biztosan megvalósult (pl. felfedezés ideje). Ezt az időszakot kell azután – az elkövetéshez szükséges időtartamot is figyelembe véve – a rendelkezésre álló vagy e célból beszerzett bizonyítékok segítségével leszűkíteni.

A gyanúsítottat a behatárolt időszakra koncentrálni kell elszámoltatni. Ha pl. 15-17 óra között történt a bűncselekmény, el kell mondatni, hogy mit csinált aznap kezdve attól, hogy felébredt, befejezve a lefekvés idejével. Meg kell figyelni, hogy melyik időszokról milyen részletességgel nyilatkozik, nincs-e valahol bizonytalanság. Célszerű a pontosítás érdekében többször is elmondani aznap tevékenységét, és nem kell elárulni, hogy melyik időpont a lényeges számunkra. Az elszámoltatás során rá kell kérdezni arra, hogy állítását mivel tudja bizonyítani, ki látta őt, ha társaságban volt, kik voltak ott, mi történt, ki mit csinált stb. Az így beszerzett adatokat kell azután ellenőrizni. Figyelembe kell venni azt is, hogy a gyanúsítottnak mennyi idő állt rendelkezésére ahhoz, hogy a bűncselekmény helyszínére menjen, azt végrehajtsa és eltávozzon. Másik ilyen szempont az, hogy az ártatlan személyek gyakran nem emlékeznek vissza tevékenységük időpontjaira, részleteire, az elkövető viszont számít arra, hogy a hatóság előbb-utóbb elszámoltatja.

Az alibit igazoló tanúkat – akikre a gyanúsított hivatkozik - tájékoztatni kell vallo másuk fontosságáról, egyúttal értékelni kell esetleges elfogultságukat is. Minél részletesebben kérdezzük ki őket a találkozás körülményeiről, viselt ruházatukról, beszélgetésükről, a közöttük lezajlott egyéb eseményekről, annál inkább rátalálhatunk az ellentmondásokra, vagy olyan adatokhoz juthatunk, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy igazat mondanak. Számolni kell azzal is, hogy az elkövető azért jelenik meg valahol – ahonnan hosszabb-rövidebb időre feltűnés nélkül eltávozzhat és a cselekmény elkövetése után visszatérhet – hogy így biztosítsa alibijét. Ilyenkor nyilván nem tud a távolléte alatt történt eseményekről beszámolni, így a hamis alibi leleplezhető.³⁷

---

³⁷

Lakatos János id. mű 283.old

Mind a törvényesség, mind a vallomás ellenőrizhetősége szempontjából igen fontos, hogy a jegyzőkönyv a gyanúsított által előadottakat tartalmazza. A törvényes előírásoknak megfelelően elkészített, a gyanúsított kifejezőmódját, értelmi és műveltségi színvonalát vissza adó jegyzőkönyv alapján felfedhetők az apró elszólások, helyesen értékelhetők a vallomásban elhangzott tények, vitathatatlaná válik a vallomás, mint bizonyítási eszköz hitelessége. A hiányos, pontatlan, a gyanúsított szavait átfogalmazó jegyzőkönyv viszont kedvező lehetőséget nyújt a vallomás visszavonására, megváltoztatására és kétségessé teszi, vajon törvényesen folyt-e a kihallgatás.

A kihallgatás törvényességének kérdéskörénél szót kell ejtenünk azokról a taktikai fogásokról is, amelyeket a nyomozó hatóságok kihallgatásokat lebonyolító munkatársai a világ minden részén szinte egyforma módon alkalmaznak a gyanúsítottakkal szemben. A taktikai fogásokat aszerint is megkülönböztethetjük, miszerint melyek azok amelyek nyilvánvalóan törvénytelenek, melyek azok, amelyek a törvényesség határát súrolják, és melyek azok, amelyek törvényességét nem lehet megkérdőjelezni.

Nyilvánvalóan törvénytelen módszerek:

- Erőszak alkalmazása
- Pszichikai kényszer alkalmazása, ordítózás
- „Igazságszérumok” alkalmazása
- Nem létező (koholt) terhelő bizonyítékra hivatkozás
- Rávezető, befolyásoló kérdés feltevése
- Felelőtlen ígéretés

A törvényesség határát súrolják:

- Barátságatlan, goromba, gúnyos magatartás
- Túlzott mértékű barátkozás („bratyizás”)
- „Jó rendőr-gonosz rendőr”-technika

Törvényesek:

- Az ún. vádalku
- Utalás a gyanúsított érdekére
- Terhelő bizonyíték feltárása
- A tagadásba vetett hit aláaknázása
- A vallomásbeli ellentmondások kimutatása
- Erkölcsi mentségek vagy pszichológiai magyarázatok ajánlása
- A kihallgató hozzáértésének kihangsúlyozása
- Hivatkozás a gyanúsított lelkiismeretére
- A tett tényeinek vagy természetének lekicsinylése
- A tett tényeinek vagy természetének eltúlzása
- A bűnösség látható jeleire való hivatkozás
- Taktikai blöff³⁸

Természetesen a gyanúsítottak kihallgatása során alkalmazható taktikai fogások teljeskörű felsorolása lehetetlen, de az a fentiekből is jól látszik, hogy a tagadó gyanúsítottal szemben több olyan legális taktikai fogás is létezik, amely a valóság-nak megfelelő vallomás megtételére ösztönözheti. Naivitás lenne viszont arra gondolni, hogy a gyanúsított „ellenállásának megtörésére” hazánkban nem használnak fel néha olyan taktikai fogásokat amelyek törvénytelennek vagy törvényességi szempontból aggályosnak minősíthetők, a lefolytatott kihallgatások számához képest azonban a nyilvánosságra került esetek száma elenyésző, a kényszervallatás miatt indult eljárások ugyan nem ritkák, de általában megszüntetéssel vagy felmentéssel végződnek. Ennek a kérdésnek a megítélésénél nem szabad elfelejteni azt sem, hogy ma már sokszor a gyanúsítottak védekezési taktikájának részét képezi az eljáró nyomozók, vizsgálók ellen kényszervallatás vagy más bűncselekmény miatt tett feljelentés megtétele az illetékes ügyészszégi nyomozó hivataloknál.

---

³⁸ A taktikai blöff alkalmazhatóságának kérdéséről régebben komoly vita volt a kriminalisztikai irodalomban, mára azonban elismerést nyert legalitása, alkalmazásának feltételeit a legújabb Bócz Endre által szerkesztett tankönyv oldalakon keresztül tárgyalja. Bócz Endre (szerk.):Kriminalisztika. BM Kiadó 2004. 866-883.old.

A helyes kihallgatási taktika megválasztásához a modern bűnügyi tudományok közül a profilalkotás tudománya is segítséget nyújthat, hisz a személyiségprofilnak az elkövetői kör szűkítésén kívül más szerepe is lehet a nyomozásban. A jó profilalkotó ugyanis – aki a profilalkotás folyamatában sokat megtud az elkövetőről – a kihallgatási technikára is rávilágíthat, és ennek segítségével az elkövető azonosítása után hatékonyabban lehet lefolytatni a gyanúsított ki hallgatást. A megfelelő kihallgatási technika megválasztása pedig oda vezethet, hogy a személyiség-profil segítségével kieszközölhető akár a beismerő vallomás is.³⁹

Amikor a személyiség-profil alapján beazonosított elkövető a megfelelően megválasztott kihallgatási taktika eredményeként a nyomozás során beismerő vallomást tesz, majd azt a későbbiekben visszavonja, a szaktanácsadói véleményben megrajzolt személyiségprofil alkalmas lehet a beismerő vallomás hitelt érdemlőségének megerősítésére és a tagadó vallomás megcáfolására is. Olyan esetben ugyanis, amikor az emberölési cselekmény helyszínén csak a vádlott és a sértett volt jelen, összhangban áll az eljárásjogi rendelkezésekkel, ha a bíróság a bizonyítékok értékelése során a vádlottnak az önellentmondásokat is tartalmazó és az ésszerű gondolkodással ellentétes vallomásait a történeti tényállás szempontjából elveti, míg az egyéb bizonyítékokkal alátámasztott részeit valóban fogadja el.⁴⁰

---

³⁹ Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról, Belügyi Szemle 1999/3. 11.old.

⁴⁰ BH 2003/311.

V. A SZEMBESÍTÉS TAKTIKÁJA

A szembesítés a kihallgatás sajátos fajtája. Olyan nyomozási cselekmény, amelynél az ügy valamely tisztázatlan részére egyszerre két személy tesz vallomást. A Be. 124. § (1) bekezdése alapján „ha a terhelt, a tanúk, illetőleg a terhelt és a tanú vallomásai egymással ellentétesek, az ellentétet szükség esetén szembesítéssel lehet tisztázni. A szembesítettek a vallomásukat egymással élőszóban közlik; megengedhető, hogy egymásnak kérdéseket tegyenek fel.”

Az idézett rendelkezésből is kitűnik, hogy a szembesítésre csak azután kerülhet sor ha a szembesítendő személyeket a rájuk vonatkozó szabályok betartásával előzetesen már kihallgatták. Mivel a szembesítés a kihallgatás sajátos fajtája, ezért a kihallgatásra vonatkozó összes eljárásjogi rendelkezést a szembesítés során is értelemszerűen alkalmazni kell. Tehát mindenkire az alanyi minőségének — tanú, gyanúsított — megfelelő szabályokat kell alkalmazni. Ha több gyanúsított vagy tanú szembesítése szükséges, akkor is egyszerre csak két személyt szabad szembesíteni, azaz az ellentétes vallomást tevőket egyenként kell szembesíteni.

A szembesítés során ismertetni lehet a szükséges bizonyítékokat vagy a résztvevők korábbi vallomását. Ha a szembesítettnek a szembesítése során tett vallomása önmagával vagy korábbi vallomásával ellentétes, akkor nyilatkoztatni kell arra nézve, hogy melyik vallomását tartja fenn és mi az eltérés oka.⁴¹

A szembesítés mindemellett olyan nyomozási cselekmény, amelyet a hatóság saját belátása szerint és csak akkor alkalmaz, ha attól érdemi eredmény várható és az ellentét tisztázásának nincs célszerűbb, megbízhatóbb módja. E feltételeket mindig gondosan meg kell vizsgálni, a csupán formálisan vagy indokolatlanul végrehajtott szembesítés esetenként hátráltatja a nyomozást. Általában akkor szembesítünk, ha a vallomások között lényeges eltérés tapasztalható vagy a szembesítés taktikai szempontból indokolt.

---

⁴¹

Lakatos János id. mű 285. old.

Általában lényeges ellentmondásnak tekintjük a vallomásokban fellelt, a fontos, releváns tényekkel kapcsolatos eltéréseket. Nyilván azt is a hatóság dönti el, hogy mit tart az ügyben lényeges ellentmondásnak. Taktikai szempontból indokolt lehet a szembesítés, ha ezzel a gyanúsított alibijét döntjük meg, vagy a valótlan-ságot állító gyanúsítottat meggyőzhetjük tagadása céltalanságáról. Lehet, hogy nem maga a szembesítés lesz hatásos, hanem az, hogy olyan tanúval, esetleg bűntársával találja magát szemközt, akiről azt hitte a hatóság sohasem keríti elő, ezért védekezését alapján erre építette.⁴²

A szembesítésre való felkészülés során – összevetve az egyéb bizonyítékokkal – tanulmányozni kell a szembesítendő vallomásait, az ellentétek jellegét, illetve a szembesítendő tulajdonságait, egymáshoz való viszonyát. A felkészülés fontosságát alátámasztja az a tény, hogy a szembesítés igen kockázatos bonyolult nyomozási cselekmény. A vallomástevők jelt adhatnak egymásnak, különösen az idegen (vagy a cigány) nyelvet ismerők összebeszélhetnek, vagy mindkettőjük számára megfelelő álláspontot alakíthatnak ki, és ezt alig lehet megakadályozni.

Lényegében a felkészülés során döntünk arról is, hogy egyáltalán szembesítsük-e a két személyt, mely kérdésekre térjünk ki és mikor hajtsuk végre ezt a nyomozási cselekményt.

Vannak olyan szituációk, amikor helyesebb, ha eltekintünk a szembesítés végrehajtásától és inkább más módon próbáljuk feloldani az ellentmondást.⁴³ Nem ajánlott szembesíteni:

- Az igen közeli (rokoni, szoros baráti, szerelmi) kapcsolatban álló személyeket, mert az igazságra való tekintet nélkül egymás javára megváltoztathatják vallomásukat;
- Az erőszakos, társai által is respektált, félelmes hírű bűnözőt olyan személlyel, aki fél tőle és nem képes arra, hogy ilyen körülmények között is kitartson vallomása mellett;
- A fiatalkorúakat a felnőttekkel;

⁴² Lakatos János id. mű 286. old.

⁴³ A magyar ügyész-ségi gyakorlatban álláspontom szerint túlzott mértékben és sokszor átgondolatlanul erőltetik a szembesítések végrehajtását.

- A főnök-beosztotti vagy egyéb jelentős függőségi helyzetben lévőket;
- A tagadó és a félig meddig már beismerésben lévő gyanúsítottakat, mert sokkal inkább várható álláspontjuk egyeztetése, mint az, hogy mindketten feltáró, beismerő vallomást tegyenek;
- A vallomásukat állandóan változtatgató személyeket, illetve azokat, akik közül egyik sem mond igazat.

Ha fennáll az a veszély (pl. szabadlábon lévők esetében), hogy a szembesítendőek összebeszélhetnek, vallomásukat egyeztetethetik, célszerű rögtön a kihallgatás befejezése után sort keríteni a szembesítésre is. A nyomozás egy későbbi, kedvezőbb időpontjára halaszthatjuk a szembesítés végrehajtását, ha a gyanúsítottat fogvatartjuk, vagy a nyomozás érdekében célszerű, ha szembesítendő személyek egymás vallomását egyelőre nem ismerik meg.

Amennyiben az idegen anyanyelv használata miatt tolmácsra is szükség van, avagy cigány nyelvet ismerő személyeket kell szembesíteni, leghelyesebb, ha ezt az eljárási cselekményt magnetofon segítségével rögzítjük. Így – a hangfelvétel írásba foglalása során – belekerülnek a jegyzőkönyvbe azok a részletek is, amelyet „nem oda szántak,” illetve ellenőrizhető (más tolmács útján), hogy pontosan mi hangzott el az adott idegen nyelven.⁴⁴

A vallomásokban fellelt ellentmondások értékelése során arra kell törekedni, hogy lehetőleg helyesen állapítsuk meg, ki mond igazat, melyik vallomás felel meg a valóságnak. Elsőként ugyanis annak a személynek kell feltenni a kérdést, aki – feltehetően – igazat mond, így kevesebb az esély arra, hogy a hamis vallomás befolyásoló hatása érvényesül. A kérdéseket ennek megfelelő sorrendben kell a tervben rögzíteni. Amennyiben az helyesebbnek látszik, a szembesítést több részletben is végrehajthatjuk: először – a bizonyítékok bemutatásának taktikájához hasonlóan – a kisebb jelentőségű ellentmondásokat próbáljuk meg tisztázni, és akkor kerítünk sort a következő szembesítésre, ha ez továbbra is szükséges lesz. Mivel a szembesítés során gyakran merülnek fel új tények – hiszen lehet, hogy a kihallgatott tévedett vagy rosszul emlékezett, esetleg fedezni akarta a társát – és váratlan irányba is fordulhat a kihallgatás menete, célszerű a tervezés során többféle alter-

44

Lakatos János id. mű 284. old.

natívára is felkészülni. Lehet, hogy az általunk valószínűnek tartott vallomás a hamis, de ekkor sem engedhetjük ki a kezünk közül az eljárási cselekmény irányítását.

A szembesítés további jellemzője, hogy a szembesítettek között sajátos ellentét alakul ki. Egyiküknek a saját, igaz állítását kell érvekkel megvédenie, míg a másiknak meg kell próbálnia tovább hazudni, hazugságait megvédeni egy olyan ember jelenlétében, aki ismeri az igazságot és el is akarja mondani. A kettejük közötti ellentét (konfliktushelyzet) veszekedéssé, kölcsönös vádaskodássá, szidalmazássá alakulhat: ezt mindenképpen meg kell akadályozni. Különösen a cigány bűnelkövetőkre jellemző, hogy egymást mindennek elmondva, a veszekedést szándékosan előidézve megzavarják a szembesítés menetét azért, hogy közben összebeszélhessenek.

A szembesítendő személyek fogadásakor előbb azt a személyt célszerű behívni, akinek a vallomását megalapozottnak tartjuk. Meg kell kérdezni, hogy vallomását fenntartja-e, továbbá közölni kell vele, hogy szembesítésre kerül sor. Ezután célszerű a másik személyt behívni és ugyanezt megkérdezni illetve közölni. Mindkét esetben meg kell jelölni, hogy a vallomás melyik részéről van szó. A résztvevőket úgy ültessük le, hogy az megfeleljen a biztonsági követelményeknek, és viselkedésüket jól megfigyelhessük. Amennyiben valamelyikük közli, hogy korábbi állítását nem tartja fenn, a másik felet ki kell küldeni, a vallomását megváltoztató személyt ki kell hallgatni. Ha ezután az ellentmondás már nem áll fenn, a szembesítést mellőzni kell.

„A szembesítés megkezdésekor a tanút a Be. 85. §-ának (2) és (3) bekezdésében foglaltakra, a gyanúsítottat a Be. 117. §-ának (2) és (4) bekezdésében foglaltakra figyelmeztetni kell, és - ha az nem nyilvánvaló - a szembesítendőket nyilatkoztatni kell arra, hogy ismerik-e egymást, ha igen, honnan. Tisztázni kell azt is, hogy milyen viszonyban vannak egymással. Ezt követően a vallomásaik között levő ellentmondásokra külön-külön kell őket nyilatkoztatni.” [NYOR. 52. § (1)]

Mind az ismeretségre, mind a köztük fennálló kapcsolatra vonatkozó válaszokat pontosan rögzíteni kell. Így később nem hivatkozhatnak haragos viszonyra, bosz-

szúra, egyéb elfogultságra, hogy ezzel kétségessé tegyék a szembesítés, mint bizonyítási eszköz értékét.

A tisztázandó kérdéseket egyenként kell feltenni. Előbb az egyik félnek, és a válasz esetleg szükséges pontosítása (a teljes, végleges válasz rögzítése) után a másik félnek. Nincs akadálya annak, hogy egy-egy kérdés tisztázása után megengedjük, hogy egymásnak kérdést tegyenek ha ez elősegíti és nem hátráltatja a szembesítést.

Lényegében kiegészítő kérdésekkel is elősegíthetjük, hogy a szembesítettek visszaemlékezzenek a vizsgált eseményekre, különösen, ha főként ilyen okokra vezethető vissza az ellentmondás kialakulása. Lehetséges, hogy a bizonyítékok bemutatásával vagy a kérdésekkel az igazat valló személyeknek kell segítséget nyújtanunk ahhoz, hogy leleplezhessék a másik fél valótlan állításait. Előfordulhat az is, hogy nem mérhetjük fel helyesen a vallomások tartalmát és mindkét fél hazudik. Ilyenkor az érvelésük hézagait, belső ellentmondásait kell kihasználni.

Természetesen gondot kell fordítani arra is, hogy a szembesítettek magatartását kellőképpen megfigyeljük. A jegyzőkönyvben rögzíteni kell a szembesítésen lejátszott mindazon körülményeket, amelyeknek akár a szembesítés lefolyása, akár a nyomozás szempontjából jelentősége van. Ezeket az adatokat felhasználhatjuk egyrészt a szembesítés során alkalmazott taktika alakításához illetve az eredmény értékeléséhez. Hasznosak lehetnek akkor is, amikor a szembesítés befejezése után végzett kihallgatáson tisztázzuk, hogy az adott személy miért változtatta meg vallomását; esetleg arra hivatkozik, hogy félt a vele szembesített személytől – és ezt a körülményt rögzíthettük is a szembesítés során.

Akár a többi vallomást, a szembesítés során elhangzottakat is menet közben értékelni kell. Ha szükséges, újabb kérdéseket is fel kell tenni. A szembesítés befejező szakaszában meg kell kérdezni a résztvevőket, hogy van-e észrevételük, indítványuk, és azt is rögzíteni kell a jegyzőkönyvben. Lehetséges, hogy éppen ekkor hangzanak el újabb adatok, hasznosítható információk.

VI. ZÁRÓGONDOLATOK

A magyar kriminalisztikai szakirodalom rendkívül gazdag krimináltaktikai azon belül is kihallgatástaktikai témájú írásokban, így az igazságszolgáltatásban dolgozó szakembereknek illetve a téma iránt érdeklődő nagyközönségnek könnyű dolga lenne, ha ezekben el akarnának mélyedni. Sajnos azonban gyakorlati munkámban is megfigyelhettem, hogy még a legszűkebb szakterületen dolgozó nyomozók, ügyészek, büntető ügyszakos bírák sincsenek tisztában alapvető krimináltaktikai kérdésekkel, kihallgatásvezetésük enyhén szólva is kívánnivalót hagy maga után.

A kihallgatásokra fel nem készülő, azok taktikai szempontból ajánlatos sorrendje iránt közömbös és ezért eredménytelen kihallgatásokat tartó nyomozó, a szembevitéseket nyomozástaktikai szempontok ellenére előíró nyomozást felügyelő ügyész vagy a gyermekkorú sértettet a pulpitusról, talárban kihallgató és minimális empátiával nem rendelkező nyomozási bíró tevékenysége kihat az egész büntető igazságszolgáltatásra, nem csak az eredményességét, hanem a tekintélyét is csökkentve.

1999. március 27-én, a Jugoszlávia elleni NATO-bombázás során a szerb légvédelem – állítólag egy ötvenes években rendszeresített eszközzel – megsemmisített egy F-117-es ún. „Lopakodó” repülőgépet, az amerikai technikai fölény egyik szimbólumát, ezzel is megmutatva azt, hogy egy régi, sokak által talán már el is felejtett eszköz megfelelő kezekben milyen eredményekre képes.

Meggyőződésem, hogy a modern bűnözéssel szemben a korszerű bűnügyi technikai módszerek felvonultatása önmagában nem elég, a mérgegrága gépeket és berendezéseket működtető szakértői gárda mellett az igazságszolgáltatás hagyományos szereplőinek is maximális felkészültséggel és a hagyományos „fegyvertárak” birtokában, a „fegyverek” kezelését készség szinten elsajátítva kell mindennapi harcukat megvívni.

A kihallgatás taktikai szabályainak ismerete ilyen hagyományos fegyver.

Felhasznált irodalom:

- Dr. Bócz Endre: A Be. újabb novellája elé. Magyar Jog. 2005/2.
- Dr. Bócz Endre: A gyanúsított kihallgatásának amerikai taktikájáról. Belügyi Szemle. 2001/2.
- Dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika. BM Kiadó. 2004
- Dr. Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest. 2004
- Boros János: A bűnözői profilalkotástól a tanúkihallgatásig. Törekvések a mai kriminálpszichológiában. Magyar Pszichológiai Szemle. 2003/2.
- Csehné dr. Varga Gabriella: A tanú kihallgatásának taktikája a nyomozásban. Ügyészségi Értesítő 1977. évi 4. szám
- Dr. Dobos János: Kis nyomozástan. BM Könyvkiadó é.n.
- Dr. Garamvölgyi Miklós (szerk.): Kriminálisztika. Általános Rész. Kiadja Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya. Budapest, 1961
- Dr. Illár Sándor (szerk.): Krimináltaktika. Rejtjel Kiadó. Budapest, 1998
- Dr. Katona Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok. BM Kiadó. Budapest, 2002
- Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról, Belügyi Szemle 1999/3.
- Dr. Kertész Imre: A kihallgatási technika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965
- Kulcsár Gabriella – Pásztor Attila: A gyermek-tanúvallomások információtartalmának torzulási lehetőségei. Rendészeti Szemle.2007/5
- Dr. Lakatos János: Bűnügyi ismeretek III. Nyomozástani ismeretek. BM Könyvkiadó.1986
- Dr. Lakatos János: A nyomozás, a felderítés és a bizonyítás kriminálisztikai alapfogalmai és összefüggései. Rejtjel Kiadó. Budapest, 1998
- Dr. Liziczay Sándor: Tanútípusok a büntetőeljárásban. Rendészeti Szemle. 2007/1-2.
- Dr. Molnár József: A tanú és a terhelt kihallgatásáról. Kriminológiai és kriminálisztikai közlemények XXXVI. Budapest, 1999
- Dr. Rudas György (szerk.): Kriminálisztika. Különös Rész. Kiadja a BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség.1973

- Dr. Tóth Mihály (szerk.): Büntető eljárásjog. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft.
- Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba: Kriminológiai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 1998